

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

แนวคิดการสร้างพระพุทธรูปสมัยรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 7

แนวคิดอันเป็นมูลเหตุแห่งรูปแบบของการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาในสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 7 ตลอดจนแนวคิดในการสร้างปฏิมากรรมร่วมสมัย ซึ่งหมายถึงพระพุทธรูปปฏิมาที่สร้างขึ้นช่วงหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และต่อจากช่วงที่รัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติ ตรงกับรัชสมัยของรัชกาลที่ 8 - รัชกาลที่ 9 สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เผยแผ่และสืบต่ออายุพระพุทธรูปศาสนา พุทธศาสนิกชนมีการสร้างพระพุทธรูปมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลภายหลังองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ถึงแม้ว่าจะมีตำนานการสร้างพระพุทธรูปแก่นจันทน์แดงว่าเป็นพระพุทธรูปองค์แรกในพระพุทธศาสนา แต่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถสืบทราบอายุพระพุทธรูปองค์นี้อยู่ที่แห่งใด พิริยะ ไกรฤกษ์ (2552, หน้า 20) กล่าวสรุปความได้ว่า “พระพุทธรูปปฏิมา” หมายถึง รูปเปรียบหรือรูปแทนองค์พระพุทธรูป พระพุทธรูปปฏิมาจึงเป็นรูปจำลองของพระพุทธรูปที่กระทำสืบต่อกันมา จะเห็นได้จากการที่พระพุทธรูปปฏิมาจำนวนมากจะมีพุทธลักษณะที่คล้ายกัน โดยมีมูลเหตุจากความต้องการของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการจำลองพุทธลักษณะของพระพุทธรูป ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และมุ่งสืบทอดพุทธลักษณะของพระพุทธรูปซึ่งเป็นต้นแบบไว้ให้ได้มากที่สุด โดยการกำเนิดของปางพระพุทธรูป ในอิริยาบถต่างๆ มาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่บันทึกเรื่องราวพุทธประวัติตอนต่างๆ พระพุทธรูปจึงเปรียบเป็นพุทธสัญลักษณ์ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนให้พึงระลึกคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากอินเดียสู่ประเทศต่างๆ อาทิ จีน ศรีลังกา ญี่ปุ่น ไทย ทิเบต กัมพูชา เกาหลี เนปาล อัฟกานิสถาน เมียนมาร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ลาว เวียดนาม ภูฏาน แคนาดา สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลี อังกฤษ และอีกหลายประเทศทั่วโลก ก่อให้เกิด ความร่วมมือ ความผาสุก ความสามัคคี เชื่อในความดี ลดความเห็นแก่ตัว สร้างความเจริญในพื้นที่แห่งนั้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมหมื่นกุณฑลทิศาภิรมย์ ได้สร้าง “พระศรีอริยเมตไตรย” หรือหลวงพ่อดำวัดอินทรวินิจฉัย บางขุนพรหม พ.ศ. 2410 ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นพระพุทธรูปปฏิมาหิน ปางอุ้มบาตรขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น สืบเนื่องไปจนถึง สมัยรัชกาลที่ 9 โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “พระศรีศากยทศพลญาณ” พระประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2500 เพื่อให้มีความสอดคล้องในโอกาสที่พระพุทธศาสนามีอายุครบ 2,500 ปี จึงมีการขยายขนาดให้ได้เป็น 2,500 กระเบื้อง (1 กระเบื้อง

เท่ากับ ¼ นิ้ว) ตามที่มาจากความเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะมีอายุ 5,000 ปี มาจากพระอรหันตภิกษุที่ฆ
 นิกาย ปาฎีกวรรคสัมปสาทนียสูตร กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “แต่วงศ์ของสมณะผู้นุ่งผ้าขาว ไม่สามารถจะ
 ดำรงศาสนาไว้ได้ ตั้งแต่กาลของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ”

1. ศาสนาดำรงอยู่ได้ตลอดพันปีด้วยภิกษุผู้บรรลุปฎิบัติสมาธิ
2. ดำรงอยู่ได้พันปีด้วยภิกษุผู้ทรงอภิญา 6
3. ดำรงอยู่ได้พันปีด้วยภิกษุผู้ทรงทรรวิชา 3
4. ดำรงอยู่ได้พันปีด้วยภิกษุผู้เป็นสุขวิปัสสกะ
5. ดำรงอยู่ได้พันปีด้วยเหล่าภิกษุผู้ทรงปาฏิโมกข์

2. ถ่ายทอดหลักธรรม คำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอนของ
 พระพุทธเจ้า ตอนที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาตอนหนึ่งว่า “หลักธรรมคำสอนทั้งหลายของ
 พระพุทธเจ้า คือ การพยายามไม่ทำบาปทุกชนิด การพยายามทำความดีที่เป็นกุศล และพยายามทำ
 จิตใจของตนเองให้สะอาด” (สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์, 2546, หน้า 18) แสดงให้เห็นว่าเป็นหลักธรรมที่
 ย้ำความสงบสุขสันติให้เกิดขึ้นแก่สังคมโลก ปรัชญาทางศาสนาพุทธมี “ธรรมะ” เป็นตัวแทนผู้นำทาง
 ไปสู่ความสำเร็จในชีวิต คือ การมุ่งสู่นิพพาน พระพุทธองค์ทรงเน้นให้เหล่าพุทธบริษัท ไม่ยึดถือว่า
 พระองค์ว่าเป็นพระเจ้าผู้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หากแต่มุ่งให้รับถือคำสอน
 ของพระองค์ที่เป็นผู้แสดงให้เห็นสภาพความสูงของจิตใจ และมองตนเองให้เป็นที่พักแห่งตน คือ
 ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นของตนเองเป็นสำคัญ ต่อมาภายหลังสภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่าง
 ซับซ้อน เกิดการเคลื่อนไหวแข่งขันของศาสนาอื่น ในความต้องการยึดพื้นที่ให้เป็นของตนเองให้มาก
 ที่สุด สังคมมีความอ่อนไหวจึงมีการสร้างวัตถุธรรม ที่สามารถสัมผัสเป็นรูปธรรมได้ จึงเป็นเหตุประการ
 หนึ่งในการสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจในทางสุจริต เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระ
 พุทธองค์จึงยังความสุข ครูบาอาจารย์ผู้สร้างจึงมีอุปบายในการสร้างที่มาจากคติความมาจากหลักคำ
 สอน

สมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2410-2411 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปปางถวายเนตรขึ้น 2 องค์
 เพื่อเป็นพระพุทธรูปประจำพระชนมวารสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีและสมเด็จพระ
 ศรีสุริเยนทราบรมราชินี โดยเพื่อให้เป็นอนิมิสเจดีย์ คือสถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงยืน
 ทอดพระเนตรต้นพระศรีมหาโพธิ์ และใน พ.ศ. 2453 โปรดเกล้าฯ ให้ นายอัลฟอนโซ ทอร์นาเรลลี
 (Alfonso Tornarelli) ช่างชาวอิตาลี ปั้น “พระสมณโคดม” ปางขอฝน จากเนื้อหาในพระพุทธประวัติ
 เมื่อพระพุทธองค์ประทับที่กรุงสาวัตถี ฝนแล้งจนสระบัวแห้งจึงเสด็จไปยืนกวักพระหัตถ์ขวาเรียกฝน

พระหัตถ์ซ้ายรองรับน้ำฝนริมสระบัว และพระสมณโคดม ปางถวายเนตร ทั้งสององค์มีลักษณะร่วมกัน คือเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่มีพระเศียรเลียนแบบศิลปะแบบคันธาระของอินเดีย ส่วนพระวรกายครองจีวร เป็นริ้วธรรมชาติ แสดงถึงความเลื่อมใส ศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธรองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า

3. แสดงความรุ่งเรืองของบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปรากฏในดินแดนอัฟกานิสถาน คือ “พระพุทธรูปแห่งบามิยัน” มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปยืนจำนวน 2 องค์ สลักบนหน้าผาสูง 2,500 เมตร ในหุบเขาบริเวณหน้าผา ในจังหวัดบามิเยียน ตอนกลางประเทศอัฟกานิสถาน สร้างขึ้นช่วงศตวรรษที่ 10 ตามศิลปะแบบกรีก ภายหลังหมู่พระพุทธรูปนี้ถูกทำลายด้วยระเบิดไดนาไมต์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 ตามกฎหมายของศาสนาอิสลามไม่อนุญาตให้บุชารูปเคารพ สร้างความสะเทือนใจแก่พุทธศาสนิกชนทั่วโลก ซากโบราณแห่งหุบเขาบามิเยียนเป็นประจักษ์พยานหนึ่งที่บ่งบอกว่า ในอดีตพระพุทธรูปศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแห่งนี้

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2556, หน้า 528) กล่าวว่า “คติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นบทสะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางศาสนา เศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมือง” สำหรับประเทศไทย มีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ตั้งแต่ สมัยสุโขทัย อาทิ “พระอจนะ” วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย นับเป็นหลักฐานอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าสุโขทัยเป็นอารยประเทศ มีหลักศาสนา หลักคุณธรรม เป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในสังคม อีกทั้งพระมหากษัตริย์ยังทรงเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ให้การอุปถัมภ์พระพุทธรูปศาสนา ทำให้อาณาจักรรอดพ้นจากความป่าเถื่อน เพราะศาสนาจะช่วยยกระดับจิตใจคนให้สูงขึ้นในสังคม นอกจากนี้ยังมีการสร้าง “พระอัฐารส” สูง 18 ศอก ตามความเชื่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก หากอาณาจักรสุโขทัยไม่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ คงไม่สามารถสร้างพระพุทธรูปที่ใหญ่โตได้ นอกจากนี้กลุ่มพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ได้แก่ “พระพุทธรูปชินราช” วัดมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก “พระพุทธรูปชินสีห์” และ “พระศรีศาสดา” วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร จ.กรุงเทพมหานคร “พระศรีศากยมุณี” วัดสุทัศนเทพวราราม จ.กรุงเทพมหานคร ล้วนแต่เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่มีขนาดใหญ่ สมัยอยุธยา มีการสร้างพระพุทธรูปกัฐนี้อยู่ขนาดใหญ่ ได้แก่ “พระพุทธรูปไตรรัตน์นายก” (หลวงพ่อโต) วัดพนัญเชิง และการสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอน) ขนาดใหญ่ ได้แก่ “พระนอนจักรสีห์” จ.สิงห์บุรี “พระนอนวัดป่าโมก” จ.อ่างทอง “พระนอนวัดขุนอินทประมูล” จ.อ่างทอง

พระพุทธรูปขนาดใหญ่ในสมัยอยุธยา จึงเป็นสิ่งสะท้อนว่าคนไทยสมัยอยุธยาศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาอย่างแท้จริง ตลอดเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ วิทยาการต่างๆ เจริญก้าวหน้า บ้านเมืองสงบสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ อีกทั้งบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ผู้ปกครอง บ้านเมืองจึงสามารถสร้างศรัทธาประชาชน จากการปกครองที่ทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขเรื่อยมา

หลายยุคหลายสมัย มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นพระภิกษุที่มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก ประชาชนจึงรวบรวมกำลังทรัพย์สร้าง”หลวงพ่โต” หรือ”พระมหาพุทธพิมพ์” วัดไชโยวรวิหาร จ.อ่างทอง สมัยรัชกาลที่ 6 มีสร้าง”พระพุทธปฏิภาคมัธยมพุทธกาล วัดสิริจันทรนิมิตตวรวิหาร วัดเขาพระงาม จ.ลพบุรี ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มีความนิยมเป็นอย่างมาก โดยสร้างไว้ทั้งภูมิภาคต่างๆของประเทศ ได้แก่ “พระพุทธเมตตาประชาไทยไตรโลกนารถคันธารราษฎร์อนุสรณ์” วัดทิพย์สุคนธาราม จ.กาญจนบุรี “พระพุทธรูปสิรินทรมงคล”จ.สุรินทร์ “พระพุทธเจ้า 5 พระองค์”วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว จ.เพชรบูรณ์ “พระสุภัทรบพิตร” จ.บุรีรัมย์ “พระศรีศากยมุนีศิริมงคล” จ.ขอนแก่น “พระพุทธไสยาสน์โลกนาถศาสนามหามุนี” วัดป่าภูก้อน จ.อุดรธานี “พระพุทธศรีสัพพัญญู” จ.นครสวรรค์ “พระพุทธมิ่งมงคลนาคคีรี” (พระใหญ่) จ.ภูเก็ต “พระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา” หน้าผาเขาชีจรรย์ จ.ชลบุรี “พระพุทธทักษิณมิ่งมงคล” วัดเขากงมงคลมิตรปฏิฐาราม จ.นราธิวาส “พระพุทธมหานามินทร์ศากยมุนีศรีวิเศษชัยชาญ” จ.อ่างทอง “พระพุทธบารมีศรีสุโขทัย” จ.สุโขทัย จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 9 มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองตลอดรัชสมัยของพระองค์อย่างชัดเจน

4. เป็นพุทธสัญลักษณ์ หลอมรวมความเป็นชาติ ประเทศไทยเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน นับเป็นประเทศหนึ่งที่มีพระพุทธรูปมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง สร้างด้วยวัสดุที่หลากหลาย จากการศึกษาประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย พบพระพุทธปฏิมาทั่วทุกภาคของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยทวารวดี (มอญโบราณ) พ.ศ. 950 เป็นต้นมา ทางภาคกลาง ภาคกลางตอนบน ภาคเหนือ ภาคใต้ ได้หลอมรวมความเป็นชาติไทย แผลงขยายไปทั่วภูมิภาค เกิดเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง ดังเช่น พระแก้วมรกต พระพุทธสิหิงค์ พระพุทธชินราช ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการสร้างเทวรูปหล่อด้วยทองคำสูง 8 นิ้ว ชื่อ “พระสยามเทวาธิราช” เพื่อสักการบูชาเทพดาที่คอยปกป้องบ้านเมืองให้รอดพ้นภัยอันตรายมาได้เสมอ ที่มีต่อพระพุทธศาสนา เพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล ยังมีความมุ่งหมายทางการเมืองการปกครองและสร้างความเป็นสิริมงคลต่อประเทศชาติ พระพุทธปฏิมาที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างเพื่อฉลองพระราชศรัทธา รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปทองคำครอบพระพุทธรูปทองคำองค์เดิม ปางสมาธิ แบบทวารวดี ที่มีชาวบ้านชุกชุมและนำมาถวายหนัก 8 ตำลึงที่รอดพ้นการโจรกรรมถึง 2 ครั้ง จึงพระราชทานชื่อว่า “พระนรินทราย” เมื่อสร้างเสร็จโปรดเกล้าฯให้หล่อเป็นเงินอีกหนึ่งองค์ พ.ศ. 2411 โปรดเกล้าฯให้หล่อพระทองเหลืองกะไหล่ทอง พิมพ์เดียวกับพระทองคำที่ครอบพระองค์เดิมพระราชทานให้แก่วัดธรรมยุติกนิกาย 18 วัดทั่วประเทศ สมัยรัชกาลที่ 4-

รัชกาลที่ 5 มีสร้าง”พระพุทธรูปองค์” โดยครั้งแรกในรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯให้หล่อขึ้นเพื่อที่จะนำไปประดิษฐาน ณ พระปฐมเจดีย์ แต่สวรรคตเสียก่อน รัชกาลที่ 5 เบื้องหลังเป็นเรือนแก้วรูปพุ่มพระมหาโพธิ์ ต่อมาจึงโปรดเกล้าฯให้ทำกะไหล่ทองคำทั้งองค์โดยได้นำทองเนื้อแปดหนัก 180 บาทจากทองคำที่เป็นเครื่องทองแต่งพระองค์เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ ภายหลังสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณโปรดให้บรรจุพระบรมอัฐิรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 3 รัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 พระอัฐิสมเด็จพระศรีสุราลัย และ สมเด็จพระกรมพระยาสุดดารตนราชประยูร ปัจจุบันประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม และยังมีการสร้างพระพุทธรูปชินราชจำลอง ณ พระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตร จากเดิมองค์พระปฐมเจดีย์ถูกปล่อยให้ทรุด รัชกาลที่ 4 จึงทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ภายหลังรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง”พระร่วงโรจนฤทธิ์” ประดิษฐาน ณ พระวิหารทางทิศเหนือองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นพระพุทธรูปโบราณพบที่เมืองศรีสัชชนาลัย ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมากแล้ว เว้นแต่พระเศียรซึ่งยังคงสมบูรณ์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อซ่อมแซมให้สมบูรณ์ทั้งองค์ เปรียบเสมือนการหลอมรวมความเป็นชาติไทยที่มีวัฒนธรรมอันยาวนาน

สืบเนื่องจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มีการสร้างพระพุทธรูปที่หลอมรวมความเป็นชาติไทย แผ่ขยายไปทั่วภูมิภาค พ.ศ. 2511 สร้าง”พระพรหมภูมิปาโล” ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดดาบสนิษฐ์ โดยการก่ออิฐถือปูน สูง 12 เมตร พ.ศ. 2512 สร้าง”พระพุทธสกลสีมามงคล” วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เทคนิคคอนกรีตเสริมเหล็ก พ.ศ. 2515 “สร้างพระพุทธโคดม”หรือ”วัดพระใหญ่”อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ด้วยเทคนิคก่ออิฐถือปูน สูง 12 เมตร พ.ศ. 2547 สร้าง “พระพุทธรูปมงคลบพิตร” วัดศรีบุญเรือง อ.พล จ.ขอนแก่น สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก อีกทั้ง รัชกาลที่ 9 โปรดเกล้าฯ ทรงสร้าง”พระพุทธรูปนวราชบพิตร” พระราชทานแก่ผู้ว่าราชการ มีพระราชดำรัสตอนหนึ่ง เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน”พระพุทธรูปนวราชบพิตร” ให้กับจังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดแรก พ.ศ. 2510 ความว่า “พระพุทธรูปองค์นี้ข้าพเจ้าสร้างขึ้นมอบไว้ เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัด ที่ฐานบัวหงายข้าพเจ้าได้บรรจุพระพิมพ์องค์หนึ่ง ซึ่งได้ทำขึ้นด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ อันได้จากจังหวัดต่างๆ ทั้งพระราชอาณาจักร มีผงดินทราย และเกสรดอกไม้ที่บูชาหลวงพ่อนาค วัดมณีมาวัง ผงดินทราย ผงรูป และเกสรดอกไม้จากศาลหลักเมือง กับผงดินทราย ผงรูปและเกสรดอกไม้ จากที่บูชาศาลเทพารักษ์ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานีรวมอยู่ด้วย พระพุทธรูปนวราชบพิตรนี้ นอกจากจะถือเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัยอันเป็นที่เคารพสูงสุดแล้ว ข้าพเจ้ายังถือเสมือนเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนชาวไทย และความสามัคคีกลมเกลียวกันของประชาชนชาวไทยอีกด้วย ข้าพเจ้าจึงได้บรรจุพระพิมพ์ ซึ่งทำด้วยผงศักดิ์สิทธิ์จากทุกจังหวัดดังกล่าวแล้ว และนำมามอบให้ท่านด้วยตนเอง”

5. เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่กระทำสืบต่อกันมา พุทธศาสนิกชน มีความเชื่อกันว่า การสร้างพระพุทธรูปส่งผลในทางบุญกุศลอย่างมาก มียศศักดิ์ อาณิสสแห่งการสร้างพระพุทธรูป ยังให้ผู้สร้างมีรูปงาม มียศศักดิ์ อายุยืน ปราศจากโรคภัย หลังจากตายไปแล้ว ในชาติหน้าจะเกิดในตระกูลของเศรษฐีผู้มีอันจะกินมีทรัพย์สินมั่งคั่งบริบูรณ์ ชาวพุทธจึงมีการสร้างพระพุทธรูปกันอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นประเพณีการทำบุญ ด้วยการสร้างพระพุทธรูป ตัวอย่างเช่นการสร้าง”พระพุทธรูปไม้”ในจังหวัดน่าน ดังปรากฏในงานวิจัยของ สายันต์ ไพรชาญจิตต์ (2543) พบว่า จากการศึกษาพระพุทธรูปไม้จำนวน 286 องค์ ในพื้นที่ อำเภอเมืองน่าน มีอายุการสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2290 – 2473 มีการสร้างพระพุทธรูปในอิริยาบถ ประทับยืน ไสยาสน์ ประทับนั่งมารวิชัย และปางสมาธิ มีวัตถุประสงค์ในการทำบุญ และเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ผลของงานวิจัยยังเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีการทำบุญ ด้วยการสร้างพระพุทธรูปไม้ อุทิศถวายเป็นพระราชกุศลในหลวงรัชกาลที่ 9 ในวโรกาสเฉลิมพระชนมายุ 84 พรรษา สอดคล้องกับที่ ทิพวรรณ ทังมั่งมี (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาการสร้างพระพุทธรูปเกสรดอกไม้ในล้านนา เพื่อการสร้างสรรค์พระพุทธรูปภูมิาร่วมสมัยพบว่า มีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และชาดกในพุทธประวัติ และยังมีปรากฏในคัมภีร์ไบลานของล้านนา เกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปเกสรดอกไม้ ที่กระทำสืบทอดมาตั้งแต่สมัยพระพุทธกาล ตามพุทธปรัชญาเถรวาท ถือเป็นสัญลักษณ์ของพลังศรัทธาของประชาชน ประยุกต์ใช้เทคนิควิธีการสร้างศิลปะเครื่องเงินในล้านนา เป็นมรดกของชาติ สืบสานจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน

เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ นับตั้งแต่ครั้งพระเจ้าปเสนทิโกศล สร้างพระพุทธรูปแก่นจันทร์ ถือเป็นพระพุทธรูปองค์แรกในชมพูทวีป(อินเดียโบราณ) พระมหากษัตริย์จึงเป็นองค์อุปถัมภ์การสร้างพระพุทธรูปจึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ และพระราชกรณียกิจที่สำคัญ อุทิศให้พระราชชนกและพระราชชนนี ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 สร้างพระประธานวัดเทพศิริน-ทราวาสราขวรวิหารอุทิศถวาย เป็นพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระบรมราชชนนีในรัชกาลที่ 5 พร้อมกันนั้นรัชกาลที่ 5 ยังทรงสร้างพระสัมพุทธพรรณี (จำลอง) พระประธานในพระอุโบสถวัดราชาธิวาสอุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระบรมราชชนกในรัชกาลที่ 5 อีกทั้งยังมีการสร้างพระพุทธรูปประจำรัชกาลที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) สร้างขึ้น และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจารึกพระนามอุทิศถวายพระราชกุศลแด่พระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา และธนบุรีจำนวน 34 องค์ (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2552, หน้า 58 – 69)

6. สร้างพระพุทธรูปแทนการสร้างรูปองค์พระมหากษัตริย์ ตลอดช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 - รัชกาลที่ 7 มีพระพุทธรูปปฏิมาที่กษัตริย์ทรงสร้าง ได้แก่ พระพุทธรูปประจำรัชกาล พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร และพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา เป็นความศรัทธาที่ผนวกความเชื่อในพระพุทธศาสนา และความศรัทธาในพระมหากษัตริย์ ได้แสดงพลังศรัทธาสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบตามพระราชนิยมในแต่ละรัชกาล พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตไม่เพียงเป็นเพียงองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ยังทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างพระพุทธรูปพระราชทานพระพุทธรูปที่ทรงได้มาให้แก่พระอารามต่าง ๆ พระมหากษัตริย์ยังเป็นผู้ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม 10 ประการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน นอกจากนี้พระพุทธรูปยังเป็นเครื่องเชื่อมโยงความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์ โดยร่วมบริจาคเงินสร้างพระพุทธรูปเพื่อเสริมสร้างสิริมงคลของประเทศชาติ

จากความเชื่อที่ว่าบุคคลใดที่จะเกิดในวาระกษัตริย์หรือผู้ปกครอง มักจะเป็นผู้ที่ทำบุญบารมีไว้ในอดีตชาติจึงมาเกิดเป็นกษัตริย์ในภพชาติปัจจุบัน พระพุทธรูปปฏิมานอกจากจะเป็นสิ่งที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้าในหมวดอุทเทสิกเจดีย์แล้ว แต่ยังเป็นรูปสัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์ เป็นที่กล่าวขวัญกันว่าพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยที่กษัตริย์พระองค์ใดครองราชย์อยู่ ศิลปินผู้สร้างสรรค์ก็จะนำเอาลักษณะของผู้ที่มีบุญบารมีมากที่สุดในแผ่นดินมาเป็นต้นแบบแห่งการสร้างพระพุทธรูป ซึ่งก็คือ องค์พระมหากษัตริย์นั่นเอง ดังเช่นที่อาจารย์ ศิลป์ พีระศรี ได้นำเอาแบบอย่างพระพักตร์ของรัชกาลที่ 9 เป็นต้นแบบ ผสมผสานแนวคิดเรื่องมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ สร้าง”พระศรีศากยทศพลญาณประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี” จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ ในหลวงรัชกาลที่ 9 จึงมีพระราชดำริ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นในปี พ.ศ. 2499 มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางประธานพร ซึ่งมี พระธรรมจินดาภรณ์ (ทองเจือ จินตาทโร) เป็นผู้คิดแบบ เมื่อครั้งฉลอง 72 ปี แห่งการก่อตั้งโรงพยาบาลศิริราช ใน พ.ศ. 2505

รูปแบบของพระพุทธรูปปฏิมาสมัยรัชกาลที่ 4-7

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 – 2411) เป็นช่วงสมัยที่ประเทศไทยเริ่มพัฒนาบ้านเมือง ให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศทางตะวันตก เพื่อให้รอดพ้นจากการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาติตะวันตก ทำให้มีการหลั่งไหลทางวิทยาการความรู้เข้ามาเผยแพร่กันมาก เราจึงรับเอาแนวคิดความ

เป็นเหตุผลที่ปรากฏแก่สายตาแบบเหมือนจริงเป็นตัวกำหนดคุณค่าความงาม แนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เคยใช้แนวคิดอุดมคติเป็นตัวกำหนด ได้เกิดการผสมผสานกันระหว่างศิลปะแบบไทยกับกฎเกณฑ์ทางศิลปะของชาวตะวันตก และมีการใช้สีระบายพระพุทธรูปมาให้มีความเหมือนจริงผสมผสานกับปฏิมากรรมไทยแบบประเพณี

พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ 4- 5 เราสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

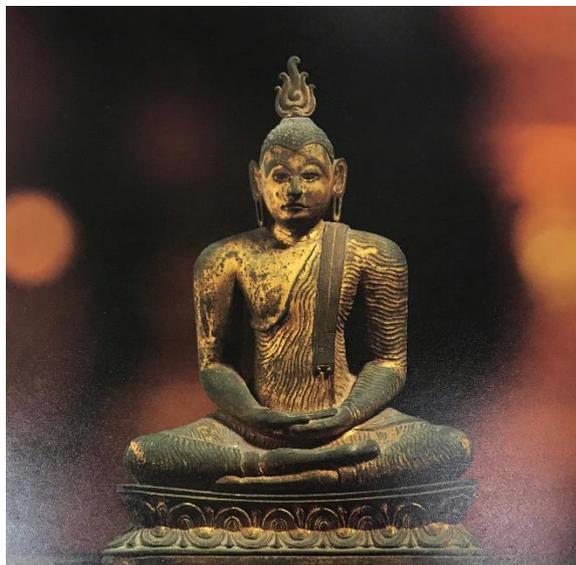
1. อนุรักษ์รูปแบบพระพุทธรูปปฏิมากรที่เคยมีมา เพื่อธำรงรักษารูปแบบความงามตามอย่างโบราณ ได้แก่ พระพุทธรูปที่จำลองความงามตามแบบที่มีอยู่เดิม หรือให้สร้างตามลักษณะรูปแบบที่มีมาในอดีต เช่น “พระพุทธรูปชินราชจำลอง” วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม, “พระคันธารราษฎร์” ปางขอฝนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร, “พระพุทธรูปสี่” หล่อตามศิลปะเชียงแสนผสมอิทธิพลศิลปะสุโขทัย “พระพุทธรูปหังคปฏิมากร” วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร โดยจำลองแบบพระพุทธรูปสี่ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ และ จำลองแบบ “พระพุทธรูปมิต” วัดอรุณราชวราราม ส่วนพระพุทธรูปที่สร้างตามแบบอุดมคติเดิม คือยังคงเกตุมาลา (อุษณิษะ) ยังพบอยู่บ้างควบคู่กันไป

2. สร้างสรรค์รูปแบบพระพุทธรูปปฏิมา ตามแบบประเพณีนิยมในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเอกลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เคยปรากฏในประเทศไทย แต่ยังคงพุทธลักษณะบางประการตามอุดมคติแบบที่มีมาในอดีตหรือเป็นพระพุทธรูปแบบผสมผสาน (พระพุทธรูปแบบกึ่งเหมือนจริง) เช่น “พระสัมพุทธพรรณี” วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (พ.ศ. 2373 เมื่อครั้งยังเป็นพระภิกษุชาชีวะญาณ), “พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”, “พระพุทธรูปประจำพระชนมวารสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี”, “พระสัมพุทธสิริ” ประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดโสมนัสวิหาร, “พระสัมพุทธโสมนัสวัฒนาวดีนาถบพิตร” ประดิษฐานในพระวิหารวัดโสมนัสราชวรวิหาร และ “พระนรินทร์ราย” ประดิษฐานภายในหอพระสุราลัยพิมาน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4 พบการสร้างพระพุทธรูปแบบใหม่ คือ “พระพุทธรูปเขียนสี” ได้แก่ “พระพุทธรูปปริตร” ประดิษฐานภายในหอศาสตราคมในพระบรมมหาราชวัง, พระพุทธรูประบายสีปางมารวิชัย พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวมทั้งการสร้างสรรคของช่างพื้นบ้าน ที่คงความงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น “หลวงพ่อด” วัดอินทรวิหาร, “พระพุทธรูปสุโยภาส” (หลวงพ่อก้าว) วัดลาดกระบัง และ “พระพุทธรูปของ แกรนด์ดยุก เฮส” ชาวยุโรป ที่เลียนแบบกายวิภาคมนุษย์แบบสามัญ ในสมัยรัชกาลที่ 5

งานศิลปกรรมเกิดเป็นแนวประเพณีแนวใหม่ขึ้น ที่นำเอาความเชื่อของการสร้างสรรค์แบบอุดมคติผสมกลมกลืนไปกับแนวเหมือนจริง ผลงานในแนวทางดังกล่าว และเกิดเป็นพระราชนิยมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการสร้างพระพุทธรูปสมัยต่อมา สิ่งที่ยังคงความเป็นลักษณะไทยอยู่ได้ก็คือ แนวคิดที่ยังเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา ตามอุดมคติ

แบบเดิม รูปแบบพระพุทธรูปสมัยรัชกาล 4 ที่สร้างขึ้นใหม่โดยช่างหลวง (ช่างในราชสำนัก) เป็นพระพุทธรูปกึ่งเหมือนจริง คือผสมผสานลักษณะความเป็นอุดมคติและสัจนิยมไว้ด้วยกัน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือ ไม่มีอุษณิษะ และมีการครองจีวรเป็นริ้วธรรมชาติแบบธรรมยุติกนิกาย เกิดเป็นพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ได้กระทำสืบเนื่องมา มีส่วนคล้ายพระพุทธรูปลักษณะของพระพุทธรูปแบบลังกา (ดังภาพ 6.1) พระพุทธรูปแบบลังกาศสมัยหลังเมืองโปลนารูวะ ราวหลังพุทธศตวรรษที่ 18 สร้างด้วยทองเหลืองปิดทอง แสดงการประทับนั่งแบบวีราสนะ แสดงยานะมุทรา มีพระพักตร์ ค่อนข้างกลม ในส่วนของอุษณิษะ(เกตุมาลา) นูนขึ้นเพียงเล็กน้อย มีรัศมีรูปเปลวเหนือ พระเศียร พนชนลาภุ โค้งเป็นรูปหัวใจรับกับความโค้งของพระขนง ส่วนพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นตามแบบประชานิยม โดยพระเกจิอาจารย์ที่ประชาชนเคารพนับถือเป็นผู้สร้าง เป็นฝีมือของช่างราษฎร์ (ช่างพื้นบ้าน) ที่สร้างตามความศรัทธาของประชาชน ยังคงลักษณะแบบอุดมคติตามแบบโบราณ ซึ่งมีความงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่น ดังเช่น “หลวงพ่อโต” วัดอินทรวิหาร มีขนาดใหญ่ มีพระพักตร์ และลักษณะการครองจีวรที่มีความงามที่แปลกตาออกไป “หลวงพ่อขาว” วัดลาดกระบัง มีขนาดใหญ่ มีการระบายสีพระโอษฐ์เป็นสีแดง “พระมหาพุทธพิมพ์” จ. อ่างทอง มีขนาดใหญ่โตอลังการ มีพระพักตร์งดงามเป็นเอกลักษณ์

ภาพที่ 6.1 พระพุทธรูปแบบลังกาศสมัยหลังเมืองโปลนารูวะ ราวหลังพุทธศตวรรษที่ 18
ที่มา: ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ (2535: 496)

ครั้นต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 – พ.ศ. 2453) ถือเป็นรัชสมัยที่ทรงมีการทะนุบำรุงและพัฒนาชาติบ้านเมืองในทุกๆ ด้าน และจากการที่พระองค์เสด็จเยือนยุโรปถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 พบกับแกรนด์ดยุก เอิร์นสท์ ลุดวิก (Ernst Ludwig) ทรงเป็นเจ้าของนครรัฐแห่งหนึ่งในเยอรมันนี เจ้าผู้ครองนครเฮส (Hess) ประพาสยุโรปครั้งที่สอง อีกสิบปีต่อมา ในปี พ.ศ. 2450 แกรนด์ดยุก เฮส จึงจำลองพระพุทธรูปซึ่งสร้างขึ้นโดยนาย กุส. บราดชเท็ตเทอร์ (Guss. Bradsteter) จากเมืองมิวนิค มาถวายรัชกาลที่ 5 ระหว่างที่ประทับอยู่ที่เมืองซันเรโม (San Remo) ประเทศอิตาลี พระองค์ทรงยอมรับรูปแบบพุทธรูปของแกรนด์ดยุก เฮส ช่างไทยในสมัยนี้ได้ร่วมปฏิบัติงาน ศึกษา และเรียนรู้การทำงานในแนวของชาติตะวันตก ซึ่งเป็นการให้อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและแนวคิดของศิลปินไทยที่เริ่มเปิดกว้าง เหมือนรูปปั้นคนมีการเน้นสัดส่วนและลักษณะกล้ามเนื้อทางกายวิภาค เพื่อให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามความเป็นจริง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทะนุบำรุงส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติให้เจริญก้าวหน้าไปตามยุคสมัย ปฏิมากรไทยที่มีความโดดเด่นในรัชสมัยนี้คือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ มีพระนามเดิมว่า “หม่อมเจ้าชายดิศ” เป็นพระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนรงค์หริรักษ์ ทรงเริ่มผสมผสานคติความเชื่อแบบตะวันตกร่วมกับคติโบราณ ในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมช่างสิบหมู่ โดยมีผลงานสำคัญคือเป็นช่างปั้นหล่อ ผลงานที่สำคัญคือ ทรงเป็นผู้ปั้นหล่อพระสยามเทวาธิราช และพระบรมรูปรัชกาลที่ 1-4 ที่ประดิษฐานอยู่ในปราสาทพระเทพบิดร ในการเตรียมการเพื่อฉลองพระนครและวัดพระศรีรัตนศาสดารามครบ 100 ปี ในปี พ.ศ. 2425 มีการปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม สิ่งก่อสร้าง และวัดพระศรีรัตนศาสดารามกันอย่างมโหฬาร ช่างศิลป์ไทยได้สร้างงานประติมากรรม และงานตกแต่งแก่ศาสนสถานเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น สัตว์หิมพานต์ 7 คู่ เทพชุมนุม ครุฑ ยักษ์ ประดับประดาอยู่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กระแสอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก ก็ยังคงหลั่งไหลสู่ประเทศไทยต่อเนื่องจากรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 มีผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศตะวันตก กลับมาพัฒนาบ้านเมืองในสาขาต่างๆ งานศิลปกรรมแพร่หลายอย่างกว้างขวาง สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมไทยไปตามยุคสมัย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 – 2468) งานศิลปะของไทยกลับมาสู่การฟื้นฟูใหม่ เพราะพระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในศิลปะหลายแขนง และให้ความสำคัญต่องานศิลปกรรมในลักษณะไทย พ.ศ. 2454 ได้มีการประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมศิลปากร ขึ้น สังกัดกระทรวงวัง ขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ เสนาบดีกระทรวงมรุธาธร ทรงเป็นผู้บัญชาการ ภาระหน้าที่ในระยะแรกคือ งานด้านการช่างและพิพิธภัณฑ์ ต่อมาได้ขยายความรับผิดชอบไปในงาน

ศิลปวัฒนธรรมด้านอื่นๆ โดยในปี พ.ศ. 2455 มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมช่างด้าน
 ในกรมช่างทอง กรมช่างสิบหมู่ มาอยู่ในสังกัดของกรมศิลปากร ทรงอุปถัมภ์งานศิลปกรรมโดยการรวม
 หน่วยงานประณีตศิลป์จากต่างหน่วยงานจัดตั้งเป็นกรมมหรสพ (กรมศิลปากรในปัจจุบัน) ปฏิมากรคน
 สำคัญ คือ พระเทพรจนา (สิน ปฎิมาประกร) รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อ
 “พระพุทธรูปรัตนไตรย์” เพื่อทะนุบำรุงพัฒนางานช่างและการสร้างศิลปกรรมให้ก้าวหน้าขึ้น ด้วยทรง
 เกรงว่าสิ่งก่อสร้างทางศิลปปะตกแต่งทั้งปวงจะเป็นแนวยุโรปไปเสียหมด และในปี พ.ศ. 2456 ทรงเปิด
 อาคารใหม่ของโรงเรียนหัตถกรรมราชบูรณะ และพระราชทานนามว่า โรงเรียนเพาะช่าง ผลงานด้าน
 ศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 6 มีทั้งแบบจารีตและการรับรูปแบบจากตะวันตกมาสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้ง
 จัดหลักสูตรด้านศิลปะในโรงเรียนเพาะช่าง ด้วยการรับแนวคิดจากประเทศอังกฤษที่มีวิทยาลัยเพาะ
 ช่างหลวง (Royal Academy of Art) ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนที่ทำการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานช่าง
 ศิลปะแห่งแรกของไทย และทรงตั้งแผนกเพิ่ม 3 แผนกคือ แผนกช่างทอง แผนกช่างเจียรไนเพชรพลอย
 และแผนกทำบล็อกรสกรีน ให้การศึกษาศิลปะวิทยาการหลายสาขา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงริ่ื้อฟื้นงาน
 ช่างศิลป์ไทยทั้งปวงขึ้นทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานงานหัตถกรรม โดยมี
 จุดประสงค์ที่จะดำรงรักษาลักษณะความเป็นไทยในงานศิลปะให้มีความเจริญก้าวหน้าสืบไป ในปี พ.ศ.
 2466 ได้คัดเลือก ประติมากรจากอิตาลี ชื่อศาสตราจารย์คอรราโด เฟโรจี (Corrado Feroci) ซึ่ง
 ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนชื่อ และโอนสัญชาติเป็นไทย เป็น ศิลป์ พีระศรี ให้เข้ามาปฏิบัติงานช่วย
 ราชการในตำแหน่ง ช่างปั้น กรมศิลปากร ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ดำเนินงานเกี่ยวกับอนุสาวรีย์
 พระมหากษัตริย์ไทยที่สำคัญไว้หลายแห่ง และนับเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา
 ของวงการศิลปะของไทย รวมทั้งมีการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาองค์สำคัญ ได้แก่ พระศรีศากยะทศพล
 ญาณ ประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี (ภาพที่ 6.2) มาจนกระทั่งเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2505 แต่จากสิ่งที่
 ท่านได้ทำไว้ส่งผลต่อมาถึงวงการศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน

ภาพที่ 6.2 ต้นแบบพระพุทธรูปปางลีลา ประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี โดย ศิลป์ พีระศรี พ.ศ. 2500

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 – 2477) ปี พ.ศ. 2475 ระบบการปกครองประเทศได้ถูกคณะราษฎรปรับเปลี่ยนจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย โดยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กรมศิลปากรซึ่งมีหน้าที่ดูแลงานด้านศิลปะของชาติ ย้ายจากสังกัดกระทรวงวังไปสังกัดอยู่กระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) ในปี พ.ศ. 2476 ด้านการศึกษาศิลปะนั้น มีการจัดตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2477 โดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากร แผนกช่างสถาปนแห่งนี้ให้การศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพทางจิตรกรรมและประติมากรรม ทั้งรูปแบบศิลปะไทยประเพณีและแบบสากล เป็นผลให้บ้านเมืองมีช่างศิลป์ไทยที่มีความสามารถหลายคน แบะบุคคลเหล่านี้ได้มาเป็นกำลังสำคัญของชาติในการสร้างผลงานศิลปกรรม ทั้งอนุสาวรีย์ งานศิลปะประดับในอาคาร และเป็นครูอาจารย์สอนศิลปะให้แก่คนไทยในสมัยต่อมา

รูปแบบพระพุทธรูปปฏิมาที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6-7 ยังคงมีพระราชดำริ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างแบ่งได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

1. พระพุทธรูปตามแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 คือ จากหมวดพระเกศาขึ้นไปไม่มีอุษณิษะ (เกตุมาลา) แต่ยังคงมีรัศมีรูปเปลวเพลิง พระกรรณสั้น ครองจีวรเป็นริ้วธรรมชาติแบบธรรมยุติกนิกาย อาทิ “พระสันติภาพ” ประดิษฐานในศาลาการเปรียญ วัดราชาธิวาส, พระพุทธรูปปางประจำรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระพุทธรูปประจำพระชนมวารพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. พระพุทธรูปตามรูปแบบประเพณีโบราณ แบบสุโขทัย เช่น “พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ธรรมโมภาส มหาวชิราวุธบุชนียบพิตร” “พระศรีสัมพุทธมุนี” พระประธานในพระอุโบสถวัดมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพมหานคร เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ปางมารวิชัย และ นอกจากนี้ยังมี พระพุทธรูปอพระเบียงคต ได้แก่ พระพุทธรูปปางสมาธิ แบบสุโขทัยขัดสมาธิราบ ฐานบัวหงาย สร้างโดย พลเอกพระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) พระพุทธรูปปางประทานพร แบบสุโขทัย สร้างโดย จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศฤทธาคนี และพระพุทธรูปปางลีลา แบบสุโขทัยสร้างโดย จอมพล ป พิบูลสงคราม

3. พระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะเหมือนจริงตามที่รัชกาลที่ 5 จำลองแบบพระพุทธรูปสมัยคันธาระ มีลักษณะเป็นมนุษย์สามัญยิ่งขึ้น สมัยรัชกาลที่ 6 ได้แก่ พระประธานในพระวิหาร (ศาลาสมเด็จพระอัยยิกา) วัดราชาธิวาส และพระพุทธไสยาสน์ (พระนิพพานทรงญาณ) วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร และในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้แก่ พระพุทธรูปประทับยืนแสดงปางขอฝน

4. แบบไทยประเพณีประยุกต์ ได้แก่ “พระนิรโรคันตราย” วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร มีพุทธลักษณะคล้ายพระพุทธชินราช แตกต่างกันตรงที่เป็นปางสมาธิแทนปางมารวิชัย พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีอุษณีษะและเปลวศมีแบบสุโขทัย แต่ครึ่งจีวรแบบเหมือนจริง พระกรรณยาว

5. พระพุทธรูปตามแบบของช่างราชภัฏ เช่น “พระพุทธปฏิภาคัมธมพุทธกาล” วัดสิริจันทรมิตรวิหาร วัดเขาพระงาม จ.ลพบุรี เป็นลักษณะฝีมือช่างพื้นบ้าน

พระพุทธรูปในพระราชนิยมในรัชกาลที่ 7 กล่าวคือ มีพระเมลาตีตามแบบพระพุทธรูปแบบคันธาระ หากแต่มีเปลวศมีแบบสุโขทัยเหนือพระเมลาตี (เกตุมาลา) แต่มีการครองจีวรเป็นริ้วธรรมชาติแบบเหมือนจริงยิ่งขึ้น ตามที่รัชกาลที่ 5 จำลองแบบพระพุทธรูปสมัยคันธาระ ทั้งอิริยาบถนั่งและยืนอ่อนช้อย พริ้วไหวงดงาม ได้แก่ พระพุทธรูปประจำพระชนมวารพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระพุทธรูปประจำพระชนมวารสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และ พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

วัสดุที่ใช้สร้าง ได้แก่ ทองคำลงยา เงิน สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หยก โลหะผสมอื่น ๆ อาจจะกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6-8 มีการใช้วัสดุที่หลากหลาย เป็นผลการจากรวบรวมความรู้ทางวิชาการ จัดตั้งเป็นโรงเรียนศิลปะ ส่วนการสร้างพระพุทธปฏิมา ยังคงยึดตามแนวคิดแบบประเพณีนิยมซึ่งปรากฏในมหาปุริสลักษณะ แต่ส่วนที่ผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่ คือการ

ครองจีวรแบบเหมือนจริง และผสมผสานเอกลักษณ์ที่งดงามของพระพุทธรูปแบบคันธาระและสุโขทัยไว้ด้วยกัน ถือได้ว่าเป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างสรรค์รูปแบบที่คิดว่างดงาม โดยไม่ผิดแผกจากแนวคิดทางอุดมคติทางความงาม

รูปแบบของปฏิมากรรมร่วมสมัย

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ได้รับการอัญเชิญให้ขึ้นครองราชย์ขณะทรงพระเยาว์เมื่อ พ.ศ. 2477 เป็นช่วงระยะเวลาเพียงสั้นๆ ประกอบกับความวุ่นวายทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงเป็นผลให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมิได้ทรงมีเวลาที่จะทรงสร้างพระพุทธรูปปฏิมาองค์ใดขึ้นเฉลิมพระเกียรติในรัชกาลของพระองค์เลย หากแต่เป็นการจัดสร้างวัดโดยรัฐบาลสมัยนั้น ส่วนรูปแบบพระพุทธรูปที่นิยมสร้างในสมัยรัชกาลที่ 8 ส่วนใหญ่เป็นการสร้างตามแบบพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย อันเนื่องมาจากว่าคนทั่วไปมักจะกล่าวว่าพระพุทธรูปแบบสุโขทัยเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่มีความงดงามตามอุดมคติมากที่สุดสมัยหนึ่ง

อิทธิพลทางศิลปะจากต่างประเทศนั้นมีเชื้อเรื่องใหม่สำหรับศิลปะไทยที่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4-5 เท่านั้น เช่น ศิลปวัฒนธรรมจากอินเดีย ลังกา จีน พม่า และเขมร ผสมผสานเข้ากับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น พัฒนาจนส่งผลให้กลายเป็นศิลปะไทยประเพณีอย่างที่เราคำนึงเคยอยู่ทุกวันนี้ แต่สำหรับศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทยนั้น เกิดจากกระแสอารยธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา รูปแบบของศิลปะตะวันตกส่งอิทธิพลต่อศิลปะไทยในขณะนั้นคือรูปแบบที่เน้นการนำเสนอความเหมือนจริง นับตั้งแต่สมัยที่ประติมากรในราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 4 เช่น พยายามสร้างสรรค์พระพุทธรูปปฏิมาตามที่รัชกาลที่ 4 มีพระบรมราชวินิจฉัย

ประติมากรรมไทยแบบประเพณี เป็นงานประติมากรรมที่มีแบบอย่าง กระบวนการสร้างสรรค์แนวความคิด กลวิธี มีเรื่องราว และเนื้อหาสาระที่แสดงเอกลักษณ์และภาพลักษณ์แบบไทยประเพณีอันได้แก่ ประติมากรรมอันเกี่ยวเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธรูป ซึ่งผู้วิจัยใช้คำว่า “พระพุทธรูปปฏิมา” หรือ “ปฏิมากรรม” สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่สักการบูชา ประติมากรรมไทยแนวประเพณีเป็นงานประติมากรรมที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด กลวิธี มีเรื่องราว เนื้อหาสาระ ที่แสดงเอกลักษณ์ และภาพลักษณ์ของประติมากรรมแนวประเพณีมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เข้ากับสมัยนิยม ตัวอย่าง เช่น การสร้างพระพุทธรูปปฏิมาโดยการตีความคัมภีร์พระพุทธศาสนา มุ่งเสนอมุมมองความคิดให้ผู้ชม สร้างขึ้นเพื่อเป็นผลงานชิ้นสำคัญ (Masterpiece) ประติมากรรมร่วมสมัย เป็นงานประติมากรรมที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด และเรื่องราว เนื้อหาสาระที่มีการแสดงออก

อย่างอิสระ ตัวอย่างของประติมากรรมหินร่วมสมัย ได้แก่ ผลงานของ ศาสตรเมธี นนทิวรรณ จันทนะ-
พะลิน

สำหรับคำว่า “ปฏิมากรรมร่วมสมัย” ที่ผู้วิจัยกล่าวถึง จึงมีความหมายครอบคลุมการสร้าง
พระพุทธรูปปฏิมา ซึ่งจัดอยู่ในการสร้างงานประติมากรรมไทยแบบประเพณี และประติมากรรมไทยแนว
ประเพณี ซึ่งมีแนวความคิด และกระบวนการสร้างงานที่กระทำมาแต่อดีต ภายใต้ลักษณะของมหา
ปรีสลักษณะ 32 ประการ 80 อนุพยัญชนะ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ แตกต่างจากลักษณะของมนุษย์ทั่วไป
อันเกิดจากการเข้าถึงสภาวะธรรม ตรัสรู้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงสภาวะจิตเป็นผู้ตื่นแล้ว
เป็นผู้สว่างแล้ว ผู้รู้ถึงการหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวง เป็นผู้ทรงคุณธรรมอันพิเศษ จึงมีรูป
กายพิเศษแตกต่างจากบุคคลธรรมดา งามอย่างหาที่ติมิได้ วิชัย สิทธิรัตน์ (2561) กล่าวว่า “ความงาม
ของพระพุทธรูปปฏิมา อยู่ระหว่างความงามของมนุษย์และเทวดา” สอดคล้องกับเกษมสุข ภมรสถิตย์
(2541) กล่าวว่า “รูปแห่งพุทธะ คือ รูปกายอันงามอย่างหาที่ติมิได้ ไม่ยึดติดกับสิ่งใด ไม่มีสิ่งใดมาทำ
ให้หวั่นไหวคลอนแคลน (Body of the Ultimate Truth)” อีกทั้งยังมีลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูป
ปางลีลา สมัยสุโขทัย ที่แสดงสภาวะแห่งการเป็นทิพย์ ด้วยรูปกายที่มีลักษณะที่เรียกว่า “Boneless”
ในความหมายว่า มีลักษณะเด่นชัดว่ามีถ่วงที่ลีลาของร่างกายปราศจากข้อ หรือลำกระดูก ในส่วนของ
พระพาหา (แขนตั้งแต่ไหล่ถึงศอก) พระกร (ปลายแขน ข้อศอกถึงข้อมือ) รวมถึงพระเพลาและ
พระขงฆ์ (หน้าตักและหน้าแข้ง)

เกี่ยวกับพุทธลักษณะของพระพุทธรูปปฏิมา ถึงแม้ว่าจะมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย
เช่น การเปลี่ยนแปลงของ มุนีพระเกศา หรือพระเมาลี มาเป็นจอมกระหม่อม หรืออุษณิษะ (เกตุมาลา)
มีรูปดอกบัวตูมเหนือขึ้นไป ต่อมาจึงสร้างเป็นเปลวรัศมีขึ้นมา อันเป็นสัญลักษณ์ของความสว่างแห่ง
ปัญญา ยังคงเป็นลักษณะพิเศษเด่นชัดในสมัยสุโขทัย เชษฐ ติงสัญชิต (2561) กล่าวว่า “การสร้างพระ
พุทธรูปปฏิมาให้มีลักษณะอันพิเศษนี้เป็นไปตามกฎความศกสิทธิ์ ทางประติมานวิทยา” อันทำให้พระ
พุทธรูปปฏิมานั้นมีความน่าเคารพ สักการบูชา แตกต่างจากรูปบุคคลธรรมดาทั่วไป

ในยุคก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.
2489 วงการศิลปะไทยเริ่มมีศิลปินหัวก้าวหน้าหลายคนทดลองปั้นรูปคนให้ถูกต้องตามหลักกายวิภาค
การศึกษาระบบชาติ วิชาเรียนต่างๆ ทางศิลปะนั้น มีแนวการสร้างผลงานในลักษณะเหมือนจริง ทั้งนี้
จากกระแสการสังเกตข้อมูลผลงานศิลปะที่พบเห็นและแสดงออก อาทิ พระพุทธรูปปางนาคปรก ของ พิมาน
มูลประมุข มีการปั้นพญานาคในรูปแบบเหมือนจริงแบบที่ไม่เคยปรากฏในประติมากรรมแบบประเพณี
และ พระนาคปรก ผลงานของ ชิต เจริญประชา (ภาพที่ 6.3) จากเหตุผลดังกล่าว แนวการสร้างสรรค
ของศิลปินไทยในช่วงระยะดังกล่าว จะมีแนวทางการเสนอรูปแบบที่มีลักษณะเหมือนจริง เพราะศิลปิน

หลายคนสำเร็จการศึกษาออกมาเสนอรูปแบบตามความคิดของตนเองที่ได้รับการถ่ายทอดในช่วงนั้น และเนื้อหาที่น่าเสนอมักจะมีที่มาจากธรรมชาติเป็นสำคัญ ความเข้มงวดเอาจริงเอาจังของ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี จึงทำให้ศิลปินส่วนใหญ่มีความสามารถในการสร้างศิลปะแบบเหมือนจริง สูง

ภาพที่ 6.3 พระนาคปรก ชิต เหยี่ยญประชา พ.ศ.2499 วัสดุ งาม้าง สูง 20 เซนติเมตร

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของพระพุทธรูปในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้ทำการศึกษาที่มาของการสร้างพระพุทธรูปสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. พระพุทธรูปที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง ได้แก่ “พระพุทธรเมตตาประชาไทย ไตรโลกนาถคันธาราฐอนุสรณ์” , “พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ 9” , “พระพุทธรกานจนธรรมสถิต” , “พระพุทธรนวราชบพิตร” และ “พระพุทธรมณีรัตนมหาปฏิมากร” (พระแก้วมรกตน้อย) รวมทั้งพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในพระบรมมหาราชวัง

2. พระพุทธรูปที่พระเกจิอาจารย์ หรือพระอริยสงฆ์เป็นผู้สร้าง ได้แก่ “พระพุทธรมหาคันธาราฐ” , “พระพุทธรเจ้า 5 พระองค์” , “พระพุทธรนเรศภูฐานาถมุนี” , “พระพุทธรบุษยรัตนจักรพรรดิพิมล-มณีนัย” , “พระพุทธรปิยะโพธิมงคล” , “พระพุทธรมงคลธรรมศรีไชย” (พระหยก) , “พระพุทธรมหานวมิตร-ศากยมุนีศรีวิเศษชัยชาญ” (หลวงพ่อใหญ่) , “พระพุทธรมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา” หรือ พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ , “พระมงคลมิ่งเมือง” , “พระพุทธรศรีสัพพัญญ” , “พระสัมพัญญรู้แจ้ง” , “พระพุทธรรัตนมงคลมหายานี” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อใหญ่” และ “สมเด็จพระกะกุสันโท”

3. พระพุทธรูปที่สร้างโดยภาคประชาชน ได้แก่ “พระพุทธรูปสุรินทรมงคล” วนอุทยาน พนมสวาย เขาชาย จังหวัดสุรินทร์, “พระพรหมภูมิปาโล” จังหวัดกาฬสินธุ์, “พระพุทธรูประโคนชัยมหา-

มงคล”, “พระพุทธรูปมงคลมหาราช”, “พระพุทธรูปมหาธรรมราชาเฉลิมพระเกียรติ” (องค์พระใหญ่)
 “พระพุทธรูปมิ่งมงคลนาคคีรี” หรือพระใหญ่, “พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา 7 รอบ
 พระบรมราชินีนาถ”, “พระพุทธรูปมหาอุดมมงคลนันทบุรีศรีน่าน”, “พระพุทธรูปไสยาสน์โลกนาถศาสดา-
 มหามุนีพระศรีศากยมุนีศรีมิ่งมงคล”, “พระสุภัทรบพิตร”, “พระพุทธรูปนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์”
 (พระใหญ่ภูคกั๊ว)

5. พระพุทธรูปที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นเป็นผลงานชิ้นเอก (Masterpiece) ได้แก่ พระพุทธรูปที่
 สร้างโดยประติมากรอิสระ หรือที่เราเรียกว่าศิลปิน มีทั้งประติมากรที่ออกแบบเองและปั้นแบบเอง และ
 มีผู้วาดแบบร่าง และประติมากรเป็นผู้ปั้นต้นแบบตามแบบร่างที่มีผู้ออกแบบไว้แล้ว สืบเนื่องจาก
 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้นำเอาความรู้ทางวิชาการตะวันตกมาถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ อาทิ
 ผลงานการออกแบบและปั้นอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประติมากร ฦ วงเวียนใหญ่
 ธนบุรี สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2497 เป็นพระบรมรูปทรงม้าที่มีขนาดเท่าครึ่งพระองค์จริง โดยมี
 สิทธิเดช แสงหิรัญ สนั่น ศิลากรณ์ และปกรณ์ เล็กสน เป็นผู้ช่วย เมื่ออาจารย์ ปกรณ์ เล็กสน ปั้น
 พระพุทธรูปในแบบที่ตนเองวาดมโนภาพ จึงมีลักษณะความเหมือนจริง (ภาพที่ 6.4)

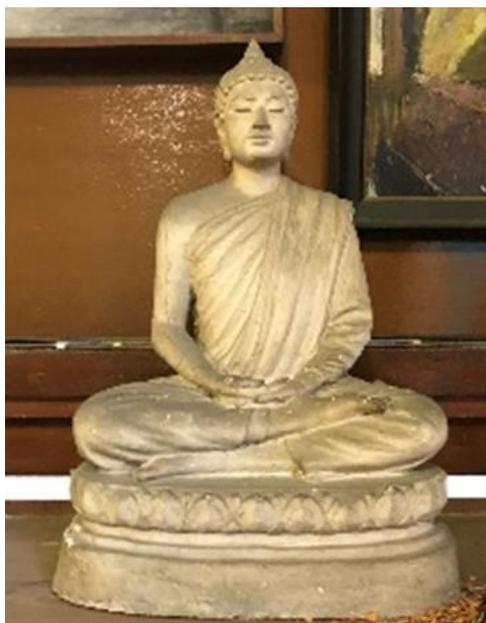

ภาพที่ 6.4 พระพุทธรูปปางมารวิชัย โดย ปกรณ์ เล็กสน หน้าตักกว้าง 38 เซนติเมตร

อาจารย์ พิमान มูลประมุข ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทศนศิลป์ (ประติมากรรม) ประจำปี พ.ศ. 2531 เกิดวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ.2455 ที่กรุงเทพมหานคร เป็นศิลปินอาวุโสที่มีเกียรติประวัติและผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือของวงการศิลปะและศิลปศึกษา โดยทั่วไป มีความเป็นเลิศด้านประติมากรรมการปั้นหล่อผลงานศิลปะทั้งแบบสมัยใหม่และแบบประเพณี ได้สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมไว้เป็นจำนวนมากด้วยระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันมากกว่า 50 ปี มีผลงานปรากฏอยู่ในสาธารณะ วัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอศิลป์ นิทรรศการผลงานศิลปะไทยทั้งในและต่างประเทศ ได้รับเกียรตินิยมจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ได้รับการประกาศเกียรติคุณจากหอศิลป์ พีระศรี เป็นศิลปินเกียรติคุณอาวุโส ในด้านการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางศิลปะ เป็นอาจารย์สอนศิลปะยุคบุกเบิกของมหาวิทยาลัยศิลปากร มีศิษย์เป็นจำนวนมาก เคยเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากรและหัวหน้าแผนกงานปั้นหล่อของกรมศิลปากร รับผิดชอบงานสำคัญของชาติตลอดเวลาที่รับราชการ ได้ให้บริการแก่สังคมอย่างกว้างขวาง ด้วยผลงานศิลปะและวิชาการ ดำรงชีวิตสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อส่วนรวมด้วยความดีงามเป็นตัวอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลังจะดำเนินรอยตามสืบไป

ภาพที่ 6.5 พระพุทธรูปปางสมาธิ โดย พิमान มูลประมุข พ.ศ. 2499

ภาพที่ 6.6 พระพุทธรูปปางสมาธิ โดย ศิลป์ พีระศรี พ.ศ. 2501 หล่อพลาสติก สูง 54 เซนติเมตร

นายชิต เจริญประชา เกิดวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2451 เป็นศิลปินอาวุโสคนสำคัญ และเป็นศิลปินชั้นเยี่ยมของการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ได้รับการยกย่องในวงการศิลปะว่าเป็นผู้มีความยึดมั่นในการสร้างสรรค์ศิลปะมาเป็นเวลาอันยาวนานถึง 50 ปี เป็นศิลปินที่มีความเป็นเลิศในด้านการแกะสลักไม้ เป็นผู้ที่มีความสามารถนำเอารูปแบบของศิลปะประเพณีมาผสมกับรูปแบบวิธีการของศิลปะสมัยใหม่ได้เป็นผลสำเร็จ นับว่าท่านเป็นศิลปินผู้บุกเบิกของยุคศิลปะสมัยใหม่ของไทยผู้หนึ่ง ผลงานของท่านได้รับเกียรติแสดงในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ การแสดงศิลปะร่วมสมัยของไทยในประเทศและมีติดตั้งแสดงถาวรในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ แม้ว่าจะอยู่ในวัยชราท่านยังคงสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างไม่หยุดยั้ง มหาวิทยาลัยศิลปากรเห็นความสำคัญในผลงานของ ชิต เจริญประชา จึงได้จัดแสดงผลงาน จำนวน 31 ชิ้น เพื่อเป็นเกียรติและเป็นการเผยแพร่ผลงานแก่ประชาชน ที่หอศิลป์ของมหาวิทยาลัย นายชิต เจริญประชา ได้ดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์ผลงานเป็นประโยชน์และเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งในฐานะบุคคลและศิลปิน สมควรที่จะได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ประติมากรรม) ประจำปีพ.ศ. 2530

ภาพที่ 6.7 พระพุทธรูป ชิต เหริยอุประชา หล่อสำริด จากต้นแบบเป็นรูปสลักไม้
สมบัติของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ

ศาสตราจารย์ นนทิวรรณ จันทนะพะลิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ประติมากรรม) พุทธศักราช 2549 เป็นประติมากรที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย มีชีวิตในช่วงเวลาระหว่าง วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2489 – วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 71 ปี ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาด้านศิลปะจากวิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาประติมากรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นศิลปินที่สร้างสรรค์งานศิลปะมาอย่างต่อเนื่อง ได้รับรางวัลจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 19-22 และ 24 รางวัลการประกวดออกแบบพระพุทธรูปที่วัดทองศาลางาม ผลงานที่โดดเด่นเป็นรูปทรง 3 มิติ มีความสัมพันธ์ของเส้นและปริมาตรอันกลมกลืนงดงาม โดยนำเสนอผ่านความรู้สึก อารมณ์และความปรารถนา เพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ และต่อมาในภายหลังได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีเนื้อหาแฝงปรัชญาทางพุทธศาสนา ผลงานได้รับรางวัลจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติหลายครั้งรวมทั้งได้รับเกียรติให้สร้างประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมทั้งในและต่างประเทศ เช่น ออกแบบเหริยอุและทำต้นแบบเหริยอุพระมหากษัตริย์แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นผู้เผยแพร่ความรู้ และสร้างคุณประโยชน์ทางด้านศิลปะแก่สังคมและ วงการศึกษาศิลปะของไทย มาโดยตลอด ใน พ.ศ. 2558 คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดสร้างพระพุทธรูป “พระพุทธรูปเทพทันตราข” (ภาพที่ 6.8) เฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีศาสตรเมธี นนทิวรรณ จันทนะพะลิน เป็นผู้ออกแบบและปั้นต้นแบบ

ภาพที่ 6.8 “พระพุทธเทพทันตราช” พ.ศ. 2558

โดย ศาสตรเมธีนนทิวรรณ จันทนะพะลิน

อาจารย์ บำรุงศักดิ์ กองสุข เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 ที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นปฎิมากรอิสระทางพุทธศิลป์ผู้ปั้นพระไต้ดงามมากที่สุดคนหนึ่ง ได้รับการยอมรับจากลูกศิษย์มากมาย จบการศึกษาประโยควิชาซีพชั้นสูงและประโยคครูพิเศษมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเพาะช่าง ปี พ.ศ. 2549 ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศิลปะไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2555 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประกาศเชิดชูเกียรติเป็น “ศิลปินดีเด่นภาคอีสาน” สาขาประติมากรรม มีผลงานด้านวิชาการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2525 ในการเขียนภาพประกอบหนังสือสวดมนต์ พ.ศ. 2551 รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ สอนวิชาพุทธศิลป์ การปั้นพระพุทธรูป แก่นิสิตสาขาวิชาศิลปกรรมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ วิทยาลัยเพาะช่าง จากนั้นจึงเปิดบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยมี ครู อาจารย์ ศิลปินอิสระ บุคคลทั่วไปตลอดจนพระภิกษุเข้ามาศึกษาดูงานเรียนปั้นพระพุทธรูปโดยไม่คิดค่าตอบแทน มีผลงานที่สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ พ.ศ. 2539 ออกแบบและปั้น พระพุทธสัมพันธมณฑล พระประธานประจำพระอุโบสถ วัดอูตรดิตถ์ธรรมาราม จ.อูตรดิตถ์ พ. ศ. 2540 ออกแบบและปั้นพระพุทธรกภาพิจิตร ประดิษฐาน ณ สำนักงานใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีพุทธลักษณะผสมผสานแบบพระพุทธรูปคุปตะและแบบศรีวิชัยอย่างกลมกลืน พ.ศ. 2547

ออกแบบและปั้นพระพุทธรูปปางประธานธรรม พระประธานมนพระอุโบสถ วัดพระมหาชนก มลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และพระประธานในพระอุโบสถ วัดอ้อมมยตาราม รัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ออกแบบ-ปั้น พระประธานประจำมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จ.นครนายก พ.ศ. 2550 ออกแบบ-ปั้น พระประธานในพระอุโบสถ วัดญาณสังวร จ. สงขลา ผลงานที่สร้างชื่อเสียงได้แก่ ออกแบบ-ปั้น พระพุทธรูปปางสี่ทิสยาสน์ เพื่อเป็นต้นแบบในการขยายเป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ความยาว 99 เมตร เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พ.ศ. 2557-2558 รับเชิญเป็นวิทยากร สอนวิชาพุทธศิลป์ การปั้นพระพุทธรูปแก่ผู้ต้องขัง ณ เรือนจำกลางบางขวาง

ภาพที่ 6.9 พระพุทธรูปปางสมาธิ ชัดสมาธิเพชร บำรุงศักดิ์ กองสุข

อาจารย์นริศ รัตนวิมล ปฎิภากรแกะสลักพระพุทธรูปหินอ่อนที่จังหวัดเชียงราย เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2489 เป็นชาวเชียงรายโดยกำเนิด อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 119 หมู่ 4 ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนศรีบุญญานนท์ ระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนแม่จันวิทยาคม ในวัยเด็กชอบแกะสลักพระ เมื่อครั้งมีพระจุดงค์เดินทางผ่านหน้าบ้านได้แกะสลักพระด้วยหินทรายถวายพระ เมื่อเข้าเรียนในชั้น ม.ศ. 3 ได้พบกับ อ.กนก วิศวกุล ซึ่งเป็นผู้ผลักดันพลังภายในสร้างแรงบันดาลใจให้เขาได้ศึกษาต่อด้านหัตถกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตพะเยา ซึ่งฝึกฝีมือทางด้านแกะสลัก การปั้น และการวาดภาพ พ.ศ 2550 ได้รับปริญญาศิลปบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาประติมากรรมไทย) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม วิทยาเขตพะเยาจนกระทั่ง เมื่อเรียนจบปัจจุบันเขาได้สร้างงาน ผลงานชิ้นเอกที่

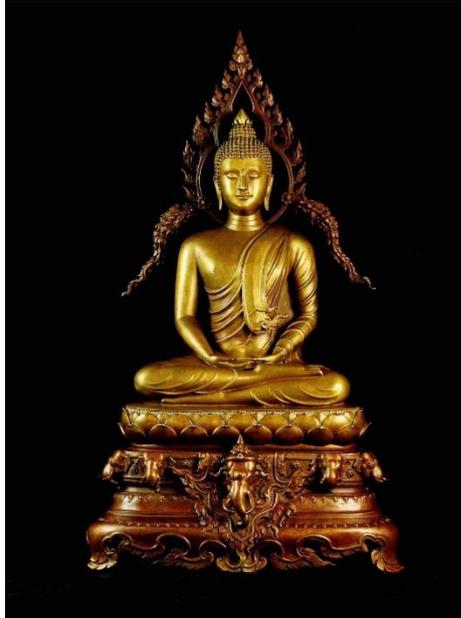
อาจารย์นริศ รัตนวิมล ฝากไว้กับแผ่นดินไทยคือ พระพุทธรูปปางปรีณิพพาน ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ความยาว 20 เมตร ที่วัดป่าภูก้อน อ.นาโยง จ.อุดรธานี แกะสลักด้วยหินคาร์ราราสีขาว จากประเทศ อิตาลี จำนวน 42 ก้อน อาจารย์นริศ รัตนวิมล กล่าวไว้ว่า “พระพุทธรูปเป็นงานจิตใต้สำนึก ไม่ใช่งานรูปเหมือนที่จะให้เหมือนและมีชีวิต แต่การแกะสลักพระพุทธรูปนั้นลึกลงไปในจิตวิญญาณมนุษย์ ไม่ใช่แค่ความงามแต่เป็นความงามที่ดูแล้วสงบ น่าเคารพ น่าเทิดทูนกราบไหว้ เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ทำให้ผู้ดูเห็นว่ามีสมาธิ นิ่ง และลึกลงไปถึงคำสอนของพระพุทธองค์”

ภาพที่ 6.10 พระพุทธรูปต้นแบบเรซิน พระประธาน ปางสมาธิ หอธรรม วัดร่องขุ่น จังหวัดเชียงราย
โดย นริศ รัตนวิมล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ เอ็มทิม อาจารย์ประจำสาขาวิชาประติมากรรมไทย ภาควิชาศิลปะไทย วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เกิดวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2525 จังหวัด กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม (ประติมากรรมไทย) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ระดับปริญญาโทคณะศึกษาศาสตร์ (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ. 2560 สร้างสรรค์งานประติมากรรมประกอบพระเมรุมาศ รูปช้าง 10 ตระกูล บริเวณพระเมรุมาศรัชกาลที่ 9 ณ ท้องสนามหลวง สร้างสรรค์งานประติมากรรมลอยตัว รูปพระคเณศ ขนาด 3.50 เมตร ประดับบริเวณนาฏศิลป์และ ดุริยางค์ศิลป์ มหาวิทยาลัยบูรพา อ.บางแสน จ.ชลบุรี พ.ศ. 2555 สร้างสรรค์งาน

ประติมากรรมนูนสูงซุ้มเฉลิมพระเกียรติระดับบริเวณ ถนน ราชดำเนินกลาง สร้างสรรค้งาน
ประติมากรรมลอยตัวรูปท้าวจตุโลกบาลจำนวน 2 ตน ขนาด 5 เมตร ระดับบริเวณหน้าวิหารพระ
พุทธไสยาสน์ วัดป่าภูก้อน อ.นาโยง จ.อุตรธานี

ภาพที่ 6.11 พระพุทธรูปปางสมาธิ โดย ประสิทธิ์ เอ็มทิม

ภาพที่ 6.12 พระพุทธเมตตาบารมีเหนือนันต์ โดย ประสิทธิ์ เอ็มทิม

ภาพที่ 6.13 พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา(แสดงธรรม) ชัดสมาธิราบ โดย ประสิทธิ์ เอ็มทิม

อาจารย์พิทักษ์ เฉลิมเล่า ประติมากรระดับชำนาญการ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร เกิดเมื่อ วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2504 จบการศึกษาจากวิทยาลัยช่างศิลป กรมศิลปากร และคณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาประติมากรรม จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผลงานที่สร้างชื่อเสียง พ.ศ. 2551 “พระฝางจำลอง” ประดิษฐานที่อุโบสถวัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ พ.ศ. 2555 “พระพุทธรูปมงคลสุวรรณภูมิ” ประดิษฐานอยู่หน้าทางเข้าสำนักงานท่าอากาศยานสุวรรณภูมิมาแล้ว พ.ศ. 2559 “พระพุทธรูปอัยการมงคลโลกนาถ”(ภาพที่ 6.15) พระพุทธรูปปางมารวิชัยร่วมสมัย ประทับนั่งบนบัลลังก์ โดยมีรูปแบบศิลปะสุโขทัยมีการครองจีวรแบบเนื้อผสมผสานศิลปะแบบคันธาระ มีเม็ดพระศกตามรูปแบบประเพณีแบบไทย มีพระเกตุมาลา มีพระรัศมีรูปดอกบัว หมายถึงผู้มีปัญญาแห่งความหลุดพ้น

ภาพที่ 6.14 พระพุทธรูปปางประทานพร สมมติ ขัดสมาธิเพชร โดย พิทักษ์ เฉลิมเล่า

ภาพที่ 6.15 พระพุทธรูปปางมณฑลไตรโลกนาถ ปางสมาธิราบ
โดย พิทักษ์ เฉลิมเล่า พ.ศ. 2559

ภาพที่ 6.16 พระพุทธรูปปางแสดงธรรม ประดิษฐานที่ประเทศศรีลังกา
โดย พัททกษณ์ เฉลิมเล่า และ เทอดคงทน ต่อติด

นายเทอดคงทน ต่อติด ปฎิมากรอิสระ เกิดวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ลูกศิษย์ อาจารย์พัทกษณ์ เฉลิมเล่า เป็นปฎิมากรผู้ปั้นต้นแบบ “พระพุทธรูปปฏิมาสยามลังกา ธรรมจักรมุทราริน” พ.ศ. 2560 (ภาพ 6.16) เพื่อประดิษฐาน ณ ศูนย์วิปัสสนา กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ขนาดหน้าตักกว้าง 69 นิ้ว วัสดุเนื้อสำริด โดยมีองค์ต้นแบบหล่อด้วยทองเหลือง มีขนาดหน้าตัก 7 นิ้ว สูง 18 นิ้ว ออกแบบโดย พัททกษณ์ เฉลิมเล่า เป็นงานพุทธศิลป์ประยุกต์ โดยสร้างสรรค์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิ ในซุ้มเรือนแก้ว มีพระวรกายแบบศิลปะไทย มีการครองจีวรและริ้วอุตราสงค์แบบลังกา พระหัตถ์แสดงปางปฐมเทศนา (ธรรมจักรมุทราริน) ที่ฐานของซุ้มเรือนแก้วมีรูปสัตว์ประจำท้องถิ่นของไทยและศรีลังกา คือ รูปช้างและไก่ป่า

ภาพที่ 6.17 “พระพุทธรูปมหาปุณณบารมี” โดย ม.ล. จักรพล รัชนี้

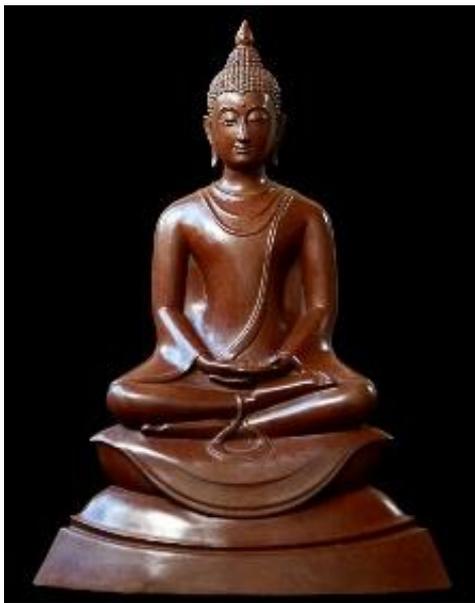
หม่อมหลวง จักรพล รัชนี้ ปัจจุบันเป็นประติมากรอิสระ เกิดเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516 เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ที่โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ จังหวัดนนทบุรี ศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ ศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) โรงเรียนเพาะช่าง ระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เริ่มสร้างผลงาน พ.ศ. 2545 ได้ปั้นพระพุทธรูปต้นแบบ “พระตะเลงพ่าย” ตามที่ อาจารย์จักรพันธ์ โปษยกฤต ออกแบบเพื่อใช้ในการเข้าฉากการแสดงหุ่นตอนประกาศอิสรภาพ พ.ศ. 2554 ปั้นต้นแบบ “พระพุทธรูปมหาชิราวุธานุสรณ์” หน้าตัก 9 นิ้ว ออกแบบโดย อาจารย์จักรพันธ์ โปษยกฤต เนื่องในโอกาส 100 ปี โรงเรียนชิราวุธวิทยาลัย และ ออกแบบ-ปั้น “พระพุทธรูปมหาปุณณบารมี” หลวงปู่จาม มหาปุณณโณ วัดป่าวิเวกวัฒนาราม จ.มุกดาหาร (ภาพ 6.17) พ.ศ. 2555 พระพุทธรูปมหาศาสดาแสงธรรมขันติโก ปั้นพระต้นแบบขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว ขยายแบบหล่อเป็นพระประธานวัดป่าแสงธรรม จ.สกลนคร ขนาดหน้าตัก 60 นิ้ว และในปีเดียวกัน ได้รับรางวัลจากการประกวดประติมากรรม โครงการเพชรยอดมงกุฎ ครั้งที่ 2 ประเภทสร้างสรรค์ใหม่ (ร่วมสมัย) พ.ศ. 2557 “พระพุทธรูปปฏิมาบรมศาสดาธรรมจักร” ขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว วัสดุ สำริดทำสี พ.ศ.2558 “สมเด็จพระพุทธเมตตาตามหาพิตร” เนื่องในโอกาส สถาปนาครบ 80 ปี คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2559 “สมเด็จพระองค์ปฐมบรมมหาศาสดาแสงประทีปชัชวาล” วัสดุ หล่อบронซ์ (Bronze) หรือสำริดจากประเทศออสเตรเลีย มีขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว พ.ศ.2560 ผลงานที่สร้างชื่อเสียงและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ดงามอีกรูปหนึ่งคือ “พระมหากัจฉายนะ” และ “พระพุทธรูปปฐมวันสามัคคีอนุสรณ์” (ภาพ 6.18) เนื่องในวาระครบรอบ

84 ปี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน (องค์พระสูง 18 นิ้ว รวมฐาน 24.75 นิ้ว) พ.ศ. 2562 “พระพุทธสรรพพิพิธพรชัย” พระพุทธรูปประจำคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สร้างในวาระครบ 100 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์

ภาพที่ 6.18 พระพุทธรูปปางลีลา โดย ม. ล. จักรพล รัชนี้

นายสุธา แก้ววังปา ปฎิมากรอิสระ ลูกศิษย์อาจารย์ บำรุงศักดิ์ กองสุข เกิดวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2528 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 59/8 หมู่ 6 ต.บางม่วง อ. บางใหญ่ จ. นนทบุรี เข้ารับการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดพระศิริไอยสวรร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยม วัดดุสิตาราม ระดับวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยอาชีวะศึกษา เสาวภา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โรงเรียนเพาะช่าง พ.ศ. 2560 “ พระมัชฌิมาทิพยมรรคโลกุตตรา” ปางประธานพร (ภาพ 6.19) ออกแบบโดย อรรถนิติ ลาภากรณ์ ปฎิมากร สุธาแก้ววังปา ขนาดหน้าตัก 7 นิ้ว “พระพุทธรูปปางมารวิชัย” แบบสุโขทัย โดย สุธา แก้ววังปา ขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว วัสดุบรอนซ์ทำสีเขียวพาดินา (ภาพ 6.20)

ภาพที่ 6.19 พระพุทธรูปปางสมาธิออกแบบโดย อรรถนิติ ตาภากรณ์ ปฎิมากร สุธา แก้ววังปา

ภาพที่ 6.20 “พระพุทธรูปปางมารวิชัย” แบบสุโขทัย โดย สุธา แก้ววังปา

ภาพที่ 6.21 พระพุทธรูปปางสมาธิ โดย อภิชัย ศรีดั่ง พ.ศ. 2561

อาจารย์อภิชัย ศรีดั่ง ปฐมากรอิสระ เกิดวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2503 จ.นนทบุรี เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดชอยพล อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนวัดน้อยใน จ. กรุงเทพมหานคร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสุวรรณาราม วิทยาคม จ. กรุงเทพมหานคร จากนั้นศึกษาต่อประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โรงเรียนอาชีพศิลป์ ศึกษาศรีย่าน ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรี คณะจิตรกรรม (เอกประติมากรรม) มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาการปั้นพระพุทธรูปจากอาจารย์ บำรุงศักดิ์ กองสุข เข้าประกวด โครงการประกวดศิลปกรรม เพรชยอดมงกุฏ ครั้งที่ 6 ได้รับรางวัลที่ 1 พระพุทธรูปปางเปิดโลก จากนั้นจึงปั้นพระพุทธรูปขึ้นหลายองค์ อาทิ พระพุทธรูปปางสมาธิ (ภาพ 6.21) พระพุทธรูปปางนาคปรก (ภาพ 6.22) โดยได้รับแรงบันดาลใจจากความงามของ พระพุทธรูปเชียงแสนและสุโขทัย

ภาพที่ 6.22 พระพุทธรูปปางนาคปรก โดย อภิชัย ศรีด้วง พ.ศ. 2561

นายชัชวาล รอดคลองตัน ปัจจุบันเป็นศิลปินอิสระ เกิดวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2517 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535-2537 จบการศึกษาด้านจิตรกรรม ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตเพาะช่าง พ.ศ. 2536- 2550 ได้รับรางวัลเกียรติคุณจากการประกวดศิลปกรรมหลายแห่ง พ.ศ. 2552-2558 เริ่มปั้นพระพุทธรูปจากภาพวาดและสอดแทรกความหมายทางคติธรรมเพื่อเป็นพุทธานุสติให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า จากพุทธประวัติเมื่อครั้งแสดงธรรม เมื่อครั้งผจญมารในช่วงเวลาตรัสรู้ อีกทั้งสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของแม่ ความกตัญญูที่มีต่อบุพการี นำทางชีวิตสู่ความเจริญ พ.ศ. 2554 สร้างพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ ขึ้นทูลเกล้าฯถวายในหลวงรัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 84 พรรษา ครบ 7 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2554 ใน พ.ศ. 2558 สร้างพระพุทธรูป “พระพุทธชัยญาณวิมุตติสุข” หล่อสำริดและไฟเบอร์กลาส ขนาดหน้าตัก 21 นิ้วถวายแก่วัด 5 แห่ง และในช่วงเวลาดังกล่าวได้สร้างพระพุทธรูปปางสมาธิชื่อว่า “พระศรีอริยมะตไตรย” โดยมียอดปลายพระเกตุเป็นโลกุตระรูปอกบัวพร้อมที่จะบานดุจพระปัญญาที่บำเพ็ญบารมีเพื่อรอคอยการตรัสรู้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 ประทับอยู่บนฐานบัว 4 ชั้น แบบตัดทอนให้คงไว้ซึ่งความเรียบง่าย บ่งบอกนัยยะเรื่องอิทธิบาท 4 (ภาพที่ 6.23) พระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง คือ “พระพุทธศรีวิทยาธร” ปางประธานพร (ภาพที่ 6.24) สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธานุสติ ให้ระลึกถึงพระพุทธรูปคุณที่ทรงเป็นผู้ประธานความรู้ ความสว่าง ความกระจ่างในพระธรรม

พระพุทธรูปทั้งสองรูปนี้ที่มีลักษณะร่วม 2 ประการ คือ มีปลายยอดเกตุรูปดอกบัวบาน และฐานบัว 4 ชั้น

ภาพที่ 6.23 พระพุทธรูปปางสมาธิ โดย ชัชวาล รอดคลองตัน

ภาพที่ 6.24 พระพุทธรูปศรีวิทยาธร โดย ชัชวาล รอดคลองตัน

นายณัฐพล ชัยชนะ ศิลปินอิสระ เกิดวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2518 เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดพิจารณ์โสภณ อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนป่าโมกซ์วิทยาภูมิ อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง ระดับชั้นมัธยมปลาย โรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์ อ.เมือง จ.อ่างทอง ระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ภาควิชาทัศนศิลป์ สาขาภาพถ่าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2554-2558 เรียนการปั้นพระพุทธรูปจาก อาจารย์บำรุงศักดิ์ กองสุข พ.ศ. 2559 “พระพุทธรูปปางเสด็จโปรดพุทธมารดา” (ภาพ 6.25) มีขนาดสูงรวมฐาน 57 เซนติเมตร ฐานกว้าง 19 เซนติเมตร เนื้อวัสดุบรอนซ์นอก พ.ศ. 2560 เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นตามแบบศิลปะสุโขทัย “พระพุทธรูปโพธิ์ศนา” (ภาพ 6.26) มีขนาดสูงรวมฐาน 57 เซนติเมตร ฐานกว้าง 21 เซนติเมตร ลึก 19 เซนติเมตร วัสดุบรอนซ์ทำสีทอง ได้รับแรงบันดาลใจจากพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัยพระพุทธรูปองค์นี้เป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงเป็นอย่างมาก พ.ศ. 2561 “สมเด็จพระปัทมาสน์สีหราชไสยา” (ภาพ 6.27) มีขนาดสูงรวมฐาน 17 เซนติเมตร ฐานกว้าง 16 เซนติเมตร ยาว 64 เซนติเมตร วัสดุบรอนซ์

ภาพที่ 6.25 “พระพุทธรูปปางเสด็จโปรดพุทธมารดา” โดย ณัฐพล ชัยชนะ

ภาพที่ 6.26 “พระพุทธรูปโพธิ์ทศนา” โดย ณีฐพล ชัยชนะ

ภาพที่ 6.27 “สมเด็จพระปัทมาสน์สิทธราชไสยา” โดย ณีฐพล ชัยชนะ

จากการศึกษาประติมากรรมไทย เราสามารถแยกกลุ่มได้ 3 กลุ่ม
คือ

1. ประติมากรรมไทยแบบประเพณี เป็นงานประติมากรรมที่มีแบบอย่าง กระบวนการสร้างสรรค์แนวความคิด กลวิธี มีเรื่องราว และเนื้อหาสาระที่แสดงเอกลักษณ์และภาพลักษณ์แบบไทย ประเพณี อันได้แก่ ประติมากรรมอันเกี่ยวเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธรูป ซึ่งผู้วิจัยใช้คำว่า “พระพุทธรูปปฏิมา” หรือ “ปฏิมากรรม” สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่สักการะบูชา

2. ประติมากรรมไทยแนวประเพณี เป็นงานประติมากรรมที่มีกระบวนการสร้างสรรค์แนวความคิด กลวิธี มีเรื่องราว เนื้อหาสาระ ที่แสดงเอกลักษณ์ และภาพลักษณ์ของประติมากรรมแนวประเพณีมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เข้ากับสมัยนิยม ตัวอย่าง เช่น การสร้างพระพุทธรูปปฏิมาโดยการตีความคัมภีร์พระพุทธศาสนา มุ่งเสนอมุมมองความคิดให้ผู้ชมสร้างขึ้นเป็นผลงานชิ้นสำคัญ (Masterpiece)

3. ประติมากรรมร่วมสมัย เป็นงานประติมากรรมที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ แนวความคิด และเรื่องราว เนื้อหาสาระที่มีการแสดงออกอย่างอิสระ ตัวอย่างของประติมากรรมหินร่วมสมัย ได้แก่ ผลงานของ นนทิวรรณ จันทนะพะลิน ชื่อผลงาน “พ่อของลูก” สูง 190 นิ้ว วัสดุหินแกรนิต พ.ศ. 2544 ด้านหน้าของหอคิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียง มหาวิทยาลัยบูรพา มีสีหน้าของความเป็น “พ่อ” ที่แฝงด้วยความมีเมตตา กรุณา สุชาติ เกาทอง (2549)

สำหรับคำว่า “ปฏิมากรรมร่วมสมัย” ที่ผู้วิจัยกล่าวถึง จึงมีความหมายครอบคลุมการสร้างพระพุทธรูปปฏิมา ซึ่งจัดอยู่ในการสร้างงานประติมากรรมไทยแบบประเพณี และประติมากรรมไทยแนวประเพณี ซึ่งมีแนวความคิดและกระบวนการสร้างงานที่กระทำมาแต่อดีต ภายใต้ลักษณะของมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ 80 อนุพยัญชนะ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ แตกต่างจากลักษณะของมนุษย์ทั่วไป อันเกิดจากการเข้าถึงสภาวะธรรม ตรัสรู้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงสภาวะจิตเป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้สว่างแล้ว ผู้รู้ถึงการหลุดพ้นจากอสังขกิเลสทั้งหลายทั้งปวง เป็นผู้ทรงคุณธรรมอันวิเศษ จึงมีรูปร่างพิเศษแตกต่างจากบุคคลธรรมดา งามอย่างหาที่ติมิได้ โดยมีปรัชญาความงามใน 2 ทางคือ

1. อุดมคตินิยม (Idealism) เพราะต้องถ่ายทอดความเป็นลักษณะของมหาบุรุษ (มหาปุริสลักษณะ 32 ประการ) ตามพระคัมภีร์ ที่กระทำกันมาตามแบบแผน เรียกว่าแนวประเพณี หรือมาจากโลกแห่งมโนคติของศิลปิน อาจมาจากฝึกปฏิบัติทำสมาธิ ความเป็นอุดมคติ แสดงออกในส่วนของพระพักตร์ พระเศียร พระกรรณ และการแสดงปางของพระพุทธเจ้า

2. สัจนิยม (Realism) เชื่อว่าคิลปะ คือ การลอกเลียนลักษณะธรรมชาติที่เหมือนจริง (Realistic) เป็นการถ่ายทอดที่ถือตามการรับรู้ตามความจริง ศิลปินต้องใช้ความสามารถในการ

ลอกเลียนแบบใช้ประสาทสัมผัสและปัญญาในการเข้าถึงความจริงในสิ่งที่ลอกเลียนแบบ ด้วยลักษณะของรีวิจิว ที่มีการจัดระเบียบเหมือนจริงอย่างเป็นธรรมชาติ

สุนทรียศาสตร์ในทางพุทธศาสนา แบ่งเป็นสองแนวทาง ดังนี้ คือ

1. ความงามในมิติทางโลก (โลกียะความงาม) เป็นประสบการณ์ความงามทางวัตถุ รับรู้ได้ด้วยจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส เสียง กลิ่น เสียง สัมผัส ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี เมื่อได้เห็นสิ่งสวยงาม ได้ยินเสียงที่มีความไพเราะ ได้กลิ่นหอม ได้ชิมรสอาหารอร่อย ได้สัมผัสพื้นผิวนุ่มนวล ซึ่งเป็นความงามที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา

2. ความงามในมิติทางธรรม (โลกุตระความงาม) เป็นประสบการณ์ความงามทางจิตใจ ประสบการณ์ความงามทางธรรมนี้ เป็นลักษณะของประสบการณ์ที่เกิด หรือสัมผัสได้ กับความงามซึ่งเป็นนามธรรม หรือการได้รู้เกี่ยวกับความงามที่เกิดจากการปฏิบัติ เช่น ปฏิบัติคุณความดีแล้ว ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติก็ดี ผู้รับทราบก็ดี เกิดอารมณ์ทางสุนทรีย คือความรู้สึกลึกซึ้ง ยินดี เป็นอารมณ์ซึ่งนำไปสู่ความสุขสงบ

มูลเหตุว่าเพราะเหตุใด การปั้นพระพุทธรูปยังต้องคงไว้ซึ่งลักษณะอันเป็นอุดมคติความงาม เพื่อให้เข้าถึงความงามอันเป็นโลกุตระนั่นเอง ความงามของพระพุทธรูป จึงถือเป็นสื่อสัญลักษณ์ (Symbolic Art) ที่อาศัยวัตถุเป็นสื่อกลางในการให้ความหมายของการน้อมนำหลักคำสอนมุ่งเข้าสู่นิพพานอันเป็นความสุขที่แท้จริง ความงามในมิติทางธรรม เป็นประสบการณ์ความงามทางจิตใจ เป็นลักษณะเป็นโลกุตระความงาม ที่อยู่เหนือวิสัยทางโลกเกิดจากการลงมือปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต ศิลปินจึงสร้างลักษณะที่ได้รับการดัดทอนเฉพาะบางส่วน โดยการตัดออกและเพิ่มเข้า ตามแต่ที่ศิลปินเห็นว่างาม เหมาะสม โดยมีความเชื่อในมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ) ตามพระคัมภีร์ โดยในปัจจุบันนี้ กลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalist) ใช้เกณฑ์ตัดสินที่ใฝ่มน้าวเชิงวิชาการ ระเบียบกฎเกณฑ์ ที่ไปที่มา มีหลักทฤษฎี มีการประสานกลมกลืน จึงเกิดกลุ่มสร้างสรรค์ (Creativist) ใช้เกณฑ์ตัดสินจากความสามารถทางการสร้างสรรค์ ทั้งด้านมโนทัศน์ และด้านเทคนิควิธีการ ซึ่งอาจจะเกิดผลกระทบ (Impact) ทางด้านอื่นอีกด้วย เพราะเป็นเรื่องของประเพณีของแต่ละชนชาติ ซึ่งการสร้างสรรคศิลปะ ศิลปินจะต้องมีความรู้ และความเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งด้วย ซึ่งปัจจุบันเราก็เกิดการยอมรับในแนวความคิดของศิลปินและลักษณะของความงามในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

การพัฒนาารูปแบบปฏิมากรรมร่วมล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากอดีต พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยหลังประกอบด้วยพระพุทธรูปที่ลอกเลียนแบบจากพระพุทธรูปที่เห็นว่างดงามในอดีตเพื่อเป็นต้นแบบ รวมทั้งพยายามผสมผสานเอกลักษณ์แต่ละสมัยเพื่อให้เกิดเป็นความงามในรูปแบบใหม่ ภายใต้แนวคิดของมหาปุริสลักษณะ รูปแบบสัจนิยมตะวันตกไม่ได้เป็นเรื่องใหม่เสียทีเดียวเพราะปรากฏในพระพุทธรูปสมัยคันธาระ โดยได้รับความนิยมนอย่างมากคือการครองจีวรแบบเหมือนจริง

การพัฒนารูปแบบของปฏิมากรรมร่วมสมัย

พระสัมพุทธพรณี

พ.ศ. 2373 (รัชกาลที่ 3-4)

พระนรินทราย วัดบวรนิเวศวิหาร

พ.ศ. 2411 (รัชกาลที่ 4-5)

พระพุทธรูปองค์ศรีส

พ.ศ. 2415 (รัชกาลที่ 5)

พระพุทธรูปของแกรนด์ดยุก เฮส

พ.ศ. 2450 (รัชกาลที่ 5)

พระคันธารราษฎร์ปางขอฝน

พ.ศ. 2453 (รัชกาลที่ 5-6)

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 (รัชกาลที่ 5-6)

ภาพที่ 6.28 ภาพลายเส้นแสดงรูปแบบและพัฒนาของพระพุทธรูป

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 5

พระพุทธรูปนรัตนมหาปฏิมากร
(พระแก้วมรกตน้อย) พ.ศ. 2457 (รัชกาลที่ 6)

พระประธานในพระวิหาร (รัชกาลที่ 6)
พ.ศ. 2453-2468 (ศาลาสมเด็จพระอัยยิกา)

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2469 (รัชกาลที่ 7)

พระศรีสัมพุทธมุนี
พ.ศ. 2483 (รัชกาลที่ 8)

พระสันติภาพ พ.ศ. 2489
(รัชกาลที่ 8-9)

พระพุทธรูปนวราชบพิตร
พ.ศ. 2499 (รัชกาลที่ 9)

ภาพที่ 6.29 ภาพลายเส้นแสดงรูปแบบและพัฒนาของพระพุทธรูป
ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 - รัชกาลที่ 9

พระศรีศากยะทศพลญาณ
พ.ศ. 2525 (รัชกาลที่ 9)

พระศรีอริยเมตไตรย พ.ศ. 2527(รัชกาลที่ 9)

ภาพที่ 6. 30 ภาพลายเส้นแสดงรูปแบบและพัฒนาของพระพุทธรูป
ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 9

แนวทางการพัฒนาปฏิมากรรมร่วมสมัย

1.ด้านวัสดุ

ในอดีตมีการนำวัสดุที่มีราคาสูง และมีคุณค่ามาสร้างโดยมีวัสดุชนิดอื่นห่อหุ้มไว้ด้านนอก ดังเช่น “พระพุทธรมหาสุวรรณปฏิมากร” วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร ประดิษฐาน ณ พระมหามณฑป เป็นพระพุทธรูปทองคำแท้ หนัก 5.5 ตัน มูลค่าทองคำราว 28.5 ล้านบาท เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปสำคัญในสมัยสุโขทัย ดังปรากฏในจารึกว่ามีพระพุทธรูปทองคำ ที่มีปริมาณทองคำมากมายเกินกว่าที่สามัญชนจะสร้างเป็นสมบัติส่วนตัว แต่เดิมถูกพอกด้วยปูนลงรักปิดทองที่วัดพระยาไกร (วัดโชตนาราม) ภายหลังเป็นวัดร้าง ที่ประชุมสงฆ์จึงให้วัดไตรมิตรวิทยาราม อัญเชิญไปประดิษฐานตามที่เหมาะสม ในขั้นแรกใช้เพียงสังกะสีปลุกเพิงกันบังแดดบังฝนไว้ริมถนนด้านทิศตะวันออกของพระอุโบสถ เป็นเวลานาน 20 ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2497 จึงมีการสร้างวิหารใหม่ และขณะเคลื่อนย้าย สายเครื่องกว้านขาด (เชือกของเครื่องยก) เนื่องจากพระพุทธรูปมีน้ำหนักมาก ทำให้พระพุทธรูปกระแทกพื้น กระแทะออกให้เห็นเนื้อทองคำบริสุทธิ์

1.1 การคัดสรรวัสดุที่มีคุณค่าจากธรรมชาติมาสร้างพระพุทธรูปปฏิมา การสร้างพระพุทธรูปปฏิมาในอดีตของไทย พุทธศาสนิกชนได้พยายามค้นหาวัสดุที่มีคุณค่า อาทิ หินรัตนชาติที่มีความงามมาสร้างพระพุทธรูปปฏิมาซึ่งจะทำให้ยิ่งเพิ่มคุณค่าของหินรัตนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้นไปอีก ดังเช่น “พระพุทธรูปมณีรัตนปฏิมากร”(พระแก้วมรกต) ศิลปะเชียงแสน ขนาดกว้าง 19 นิ้ว สูง 28 นิ้ว ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่แกะจากหินหยกเนไฟรต์สีเขียวมรกต ถือได้ว่าเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่สร้างจากหินอัญมณีที่งดงามที่สุดองค์หนึ่ง พบในปี พ.ศ. 1977 ประดิษฐานที่วัดป่าญะ (วัดพระแก้ว) จ. เชียงราย โดยในครั้งแรกพบพระพุทธรูปพอกปูนลงรักปิดทอง ภายหลังปูนบริเวณพระนาสิกกระเทาะออกเห็นเนื้อหินสีเขียว เมื่อกระเทาะปูนออกทั้งองค์ เห็นเป็นหยกสีมรกตงดงามทั้งองค์ จากนั้น พ.ศ. 2322 กองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินยกทัพไปตีเวียงจันทน์ พบพระแก้วมรกตที่ถูกลักขโมยมาจากอาณาจักรล้านนา จึงอัญเชิญมาประดิษฐานที่วิหารน้อย วัดอรุณราชวราราม นานเป็นเวลา 5 ปี ภายหลังจากที่รัชกาลที่ 1ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จากนั้นจึงอัญเชิญพระแก้วมรกตจากวัดอรุณราชวรารามมาประดิษฐานที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามจวบจนปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 5 ราชสำนักสยามมีการติดต่อสัมพันธ์กับห้าง ฟาแบร์ เซ่ โดยปีเตอร์ คาร์ล ฟาแบร์ เซ่ เป็นช่างทองหลวงแห่งจักรวรรดิรัสเซีย ผู้นำด้านอัญมณีชั้นสูงในยุโรป ได้สร้างพระพุทธรูปปฏิมาจากหินหยกเนไฟรต์ (Nephrite) สีเขียว ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 9.2 นิ้ว ถวายให้แก่พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พระนามว่า พระแก้วมรกตน้อย ปัจจุบันประดิษฐาน ณ หอพระสุรालักษณ์ พระบรมมหาราชวัง ถัดมาสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถกรมหลวงพิษโลกประชาภททรงประธานพระพุทธรูปปฏิมาแกะสลักจากหินหยกเนไฟรต์ สีเขียว ปางสมาธิ ประทับเหนือฐานบัวคว่ำบัวหงาย ประทานแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกในรัชกาลที่ 9) สร้างสรรค์จากห้องปฏิบัติการศิลปะ (อ็อลเตอร์ลิเย่ : Atelier) ของห้างฟาแบร์ เซ่ นำมาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต

พ.ศ. 2457 พลเรือเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา พระโอรสในรัชกาลที่ 5 และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี ทรงสั่งให้สำนักช่างอัญมณี ฟาแบร์ เซ่ สร้างพระพุทธรูปปฏิมา ปางสมาธิ ประทับนั่งบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย นั่งขัดสมาธิเพชร (วัชรसनะ) จากหินหยกเนไฟรต์ในไซบีเรีย ประเทศรัสเซีย มีขนาดหน้าตักกว้าง 11 เซนติเมตร สูง 19.5 เซนติเมตร มีพุทธลักษณะละม้ายพระพุทธรูปปฏิมาตามพระราชนิยมสมัย ร.4 ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พ.ศ. 2528 พระอาจารย์หลวงพ่อ วิริยงค์ วัดธรรมมงคล จ.กรุงเทพมหานคร ได้มีแนวคิดว่าจะติดตามสืบเสาะหาหยกสีเขียวบริสุทธิ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก เพื่อนำไปสลักพระพุทธรูปปฏิมา ต่อมาต้นปี พ.ศ. 2534 พบหยกสีเขียวขนาดใหญ่ น้ำหนักมากถึง 32 ตัน ที่เมือง แวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา

บริเวณเหมืองทองคำ ในช่วงฤดูร้อน ซึ่งบริเวณดังกล่าวจะถูกปกคลุมด้วยหิมะมีความสูงกว่า 10 ฟุต จากนั้นได้ติดต่อขอซื้อจากเจ้าของเหมือง และได้ทำการเคลื่อนย้ายหยกก้อนใหญ่ซึ่งหนัก 32 ตัน มาสลักเป็นพระพุทธรูปหยก มีนามว่า พระพุทธมงคลธรรมศรีไทย ณ วัดธรรมมงคล เป็นพระพุทธรูปหยกขนาดใหญ่ที่สุด มีขนาดหน้าตักกว้าง 1.66 เมตร สูง 2.22 เมตร

พ.ศ. 2534 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมพุทธานุญาตประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก “พระพุทธรัตนกรนุวัตินวศานุสรณ์มงคล” (พระหยกเชียงราย) ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีขนาดใกล้เคียงพระแก้วมรกต คือ มีขนาดหน้าตักกว้าง 47.9 ซม. สูง 65.9 ซม. สร้างขึ้นจากพระราชดำริขององค์สมเด็จพระเจ้าว่า วัดแห่งนั้นเคยถูกค้นพบพระแก้วมรกตมาก่อน สร้างจากหยกก้อนใหญ่จากประเทศแคนาดา โดยอาจารย์ กนก วิศวะกุล อาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เป็นผู้ปั้นหุ่นต้นแบบ และส่งให้ มิสเตอร์ หยวน หวน หุย ช่างแกะสลักชาวจีน เป็นผู้สลัก เถลิงพระเกียรติในหามงคลวโรกาสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา ในปี พ.ศ. 2533

นอกจากนี้ในอดีตยังมีการสร้างพระพุทธรูปจากงาช้างของไทย พบพระพุทธรูปสลักบนงาช้างที่พิพิธภัณฑสถาน วัดศรีภูมิ อ.ด่านซ้าย จ.เลย โดยชาวบ้านได้เข้าแจ้ง เพื่อขอลงทะเบียนผู้ครอบครองจำนวน 3 งา มีขนาด 80 ซม. หน้า 2.5 กิโลกรัม ขนาดยาว 56 ซม. หน้า 05.6 กิโลกรัม และขนาดยาว 35 ซม. หน้า 5.50 กิโลกรัม (ไทยรัฐ , 2558) นอกจากนี้ วัดมโนรมย์ บ้านชะโนด อ.หว้าใหญ่ จ.มุกดาหาร มีงาช้างสลักรูปพระพุทธรูป จำนวน 888 องค์ ชาวบ้านเรียกว่า “พระงา” ได้มาจากช่างชื่อ “เคน” เป็นช่างที่ชาวบ้านนำมาถวายแก่วัด เมื่อประมาณ 300 ปีที่ผ่านมา สร้างโดยพระอุปัชฌาย์บุ นันทวโร ส่วนงาอีกข้างหนึ่ง ได้นำไปถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ขณะที่ทรงผนวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ตามความเชื่อนั้น งาช้างเป็นสัญลักษณ์ความบริสุทธิ์ เป็นมงคล เป็นของทนสิทธิ์ มีพุทธคุณในตัว แม้ไม่นำไปปลุกเสก มีพลังอำนาจ ช่วยฝ่าฟันอุปสรรค ให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย เอาชนะเหล่าศัตรูหมู่มารได้ โดยเฉพาะงาช้างที่ได้มาจากช่างที่เสียชีวิตตามธรรมชาติ ถือว่ามีความเป็นสิริมงคล หรืองาที่หักออกมาเองในขณะที่ช่างยังมีชีวิตอยู่ เรียก “งากำจัด” ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก พบเห็นได้จากช่างตกมันไล่อาละวาด เองงาแทงกับตันไม้ งาจึงหักคาตันไม้ ในทางตรงกันข้ามหากงาที่ได้มาจากการแลกชีวิตของช่างจะถือเป็นสิ่งอัปมงคล

1.2 เลือกสรรวัสดุทดแทนมาสร้างพระพุทธรูปปฏิมา ในปัจจุบันมีการสร้างพระพุทธรูปจากวัสดุทดแทน เช่น การหล่อเรซิน พระพุทธรูปขนาดเล็กประจำวันเกิด รวมทั้งมีการเพิ่มสีพระพุทธรูปประจำวันเกิด (ภาพ 6.30) พบว่ามีการสร้างพระพุทธรูปในการทำบุญถวายน้ำมันตะเกียง ณ วัดบัวขวัญ พระอารามหลวง จ.นนทบุรี ตามความเชื่อว่าการทำบุญด้วยการเติมน้ำมันตะเกียง จะช่วยให้เกิดสติปัญญาความคิด ชีวิตมีความเจริญรุ่งโรจน์ นอกเหนือจากนี้ยังมีโรงหล่อพระพุทธรูป

เรซินและไฟเบอร์ จำหน่ายให้บุคคลทั่วไปเช่าบูชา ทั้งขนาดเล็กและใหญ่ โดยจำลองแบบพระพุทธรูปโบราณที่มีผู้สร้างไว้แล้ว อาทิ พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช พระปางนาคปรก นำมาใช้เป็นพระพุทธรูปในประเพณีสงกรานต์ แทนเทียนพรรษา และพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีข้อดี คือ ราคาไม่สูงมากนัก สามารถให้สีกัลยาณินอัญมณี เช่น ทับทิม มรกต น้ำหนักเบากว่า เคลื่อนย้ายได้ สามารถเคลือบสีพื้นผิวด้านนอกให้เป็นสีเงิน สีทอง หรือสีขาว ให้มีความงดงามในรูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนผู้ศรัทธา มีทางเลือกในการใช้วัสดุทดแทนสร้างพระพุทธรูปถวายแก้ววัด หรือนำมาเป็นพระพุทธรูปประจำบ้าน

ภาพที่ 6. 31 พระพุทธรูปประจำวันเกิด หล่อเรซินเคลือบสี วัดบัวขวัญ จ. นนทบุรี

1.3 สรรหาวัสดุทดแทนที่มีคุณภาพจากธรรมชาติมาสร้างพระพุทธรูปปฏิมา เช่น ดินเผา ในสมัยทราวดี พบเศียรพระพุทธรูปดินเผา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12- 14 ที่วัดพระงาม อ. เมือง จ. นครปฐม มีลักษณะงดงามมากที่สุดชิ้นหนึ่ง มีพระพักตร์รูปไข่ พระเนตรปิดสนิท พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อย สีหน้าแสดงควมมีเมตตา แสดงความสงบ แสดงความสามารถของช่างอย่างชัดเจน สมัยทราวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 -17 พบเศียรพระพุทธรูปดินเผา ที่วัดมหาวน อ. เมือง จ. ลำพูน มีขนาดกว้าง 26 ซม สูง 35 ซม สร้างจากแม่พิมพ์มีขนาดลดหลั่นกันเพื่อใช้ประดับซุ้มขององค์เจดีย์ มีพระพักตร์รูปเหลี่ยม พระนลาฏกว้าง เม็ดพระศกขมวดเป็นก้นหอยแหลม ไพรพระศกเป็นขอบหนา

พระชนงนุนต่อกัน พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกแบนใหญ่ พระโอษฐ์หนาเบะ มีพระมัสสุเป็นเส้น เหนือพระโอษฐ์ พระศอเป็นปล้อง ลักษณะโดยรวมคู่มือพลังอำนาจ

เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่ผ่านมา ราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 -5 ในประเทศอัฟกานิสถาน พบพระพุทธรูปทำจากดินเหนียว ฝังอยู่ใต้โพรงดิน เป็นดินที่นำมาจากแม่น้ำ เมส อัยนัค มีการลงสี พระพุทธรูปโดยมีมวยผมสีดำ พระปรารักษ์สีชมพู ดวงตาสีฟ้า มีพุทธลักษณะคล้ายพระพุทธรูปสมัยคันธาระ มีการครองจีวรเป็นริ้วธรรมชาติ ไปปางสมาธิ ประดิษฐานในซุ้มโค้ง พระพุทธรูปองค์นี้ถูกค้นพบ ปี พ.ศ. 2555 ขณะที่บริษัทของชาวจีนได้รับสัมปทานทำเหมืองทองแดง บริเวณเมืองเมสอัยนัค ห่างจากกรุงคาบูลไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 40 กิโลเมตร เป็นกลุ่มวิหารโบราณ มีพื้นที่กว้าง 4 ตารางกิโลเมตร โดยรอบซุ้มมีการประดับตกแต่งลวดลายดอกไม้ สันนิษฐานว่าใช้เป็นศูนย์กลางของพิธีสวดมนต์ พบว่าดินเป็นวัสดุที่หาง่าย และมีอายุคงทน ยาวนานนับพันปี เป็นวัสดุธรรมชาติที่พุทธศาสนิกชนนำมาสร้างพระพุทธรูปมาตั้งแต่ระยะแรกที่มีการสร้างพระพุทธรูป ในปัจจุบันมีศิลปินหลายท่านได้ศึกษาเทคนิคการสร้างพระพุทธรูปที่ทำจากดิน และดินเผาเช่นเดียวกับในอดีต

2. ด้านแนวคิด

2.1 มีการศึกษาหลักธรรมะ ในพระไตรปิฎก เพื่อนำมากำหนดรูปแบบการสร้างพระพุทธรูปที่มีความหลากหลาย ดังเช่น พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปยจก-ฉักกนิบาต เล่ม 3 หน้า 608 พระอนุตตรियสูตร ได้กล่าวถึงสิ่งยอดเยี่ยม 6 ประการ “ทัสสนานุตริยะ” เป็นหนึ่งในอนุตตรियะ 6 หมายถึง การเห็นอันประเสริฐ เช่นการเห็นธรรมะของพระพุทธเจ้า พระพุทธรูป ถือเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่แฝงไปด้วยปรัชญาเป็นที่ระลึกและให้นึกถึง การก้าวล่วงแห่งความเศร้าโศก ความร่ำไร ความดับสูญแห่งทุกข์ และโทมนัส การเห็นที่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ผู้มีความรักความศรัทธาไม่หวั่นไหว ย่อมไปเห็นพระตถาคต พระพุทธรูป จึงเป็นสิ่งที่ทัศนและเกิดความสงบทางจิตใจ ศิลปินจึงเป็นผู้ใช้ดิน ปูน หิน ไม้ โลหะ เหล่านั้นเป็นสื่อสะท้อนความหมายดังกล่าว โดยสื่ออารมณ์ความรู้สึกผ่านพุทธลักษณะ รูปมนุษย์จึงเป็นสมมติบัญญัติที่แสดงทิพยภาวะ แสดงความเป็นเอกอัครบุคลตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นผู้เลิศใน 3 โลก (ไตรภูมิ) ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ คือมนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลก ที่สูงกว่านั้น คือ โลกุตระภูมิ

แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า 3 ประเภท ของการสร้างสมอบรมบารมีแห่งพระพุทธเจ้า

1. พระปัญญาธิกพุทธเจ้า สร้างสมบารมีด้านปัญญา ใช้เวลาสั่งสมบารมีทั้งหมด 20 อสงไขยกับหนึ่งแสนมหากัป เรียกว่า “อุคฆฏิตัญญุโพธิสัตว์” หมายถึง องค์พระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญามาก สามารถรู้ธรรมได้อย่างรวดเร็ว

2. พระสัทธาธิกพุทธเจ้า สร้างสมบารมีด้าน “ศรัทธา” ใช้เวลาสั่งสมบารมีทั้งหมด 40 อสงไขยกับหนึ่งแสนมหากัป มีพระนามว่า “วิปจิตัญญุโพธิสัตว์”

3. พระวิริยาธิกพุทธเจ้า สร้างสมบารมีด้านความเพียร แต่มีพระปัญญาน้อยกว่า จึงใช้เวลาสร้างสมบารมีนานกว่า ใช้เวลาทั้งหมด 80 อสงไขยกับหนึ่งแสนมหากัป มีพระนามว่า “เนยยโพธิสัตว์”

ในภิกขุมาลัยสูตรแบ่งกัปไว้ 4 แบบ

1. อายุกัป คือ การกำหนดอายุสัตว์โลก 1 กัป ประมาณ 100 ปี
2. อันตรกัป คือ การกำหนดอายุจากระยะเวลา ที่อายุขัยของมนุษย์ลดลงจากอสงไขยปี (เวลาอันยาวนานนับอายุไม่ได้)
3. อสงไขยกัป = 60 อันตรกัป
4. มหากัป (กัป) เท่ากับ 4 อสงไขยกัป (256 อันตรกัป) ประมาณเวลา จักรวาล (โลกธาตุ) อุบัติขึ้นมาจนเวลาดับไป

การแบ่งกัปตามการอุบัติของพระพุทธเจ้า ปรากฏในภัทรกัป คือ กัปที่เจริญ มีพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ได้แก่

1. พระกกุสันธพระพุทธเจ้า
2. พระโกนาคมพระพุทธเจ้า
3. พระกัสสปพระพุทธเจ้า
4. พระโคตมพระพุทธเจ้า
5. พระศรีอริยเมตไตรยพระพุทธเจ้า

เมื่อมีการเผยแพร่แนวคิดในการสร้างพระพุทธรูป ถ้าให้พุทธศาสนิกชน เข้าใจหลักคำสอนพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ศิลปินจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแจ่มแจ้ง จึงสามารถถ่ายทอดพุทธลักษณะของมหาบุรุษที่ได้มาจากการสร้างสมบารมีหลายภพชาติ

2.2 สนับสนุนให้ฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนอันนำมาสู่การเห็นคุณค่าของพระพุทธรูปปฏิมา ซึ่งเป็นวัตถุธรรมเตือนใจให้ระทำความดีรักษาจิตใต้ให้สงบ ไม่ตกอยู่ภายใต้กองกิเลส อันทำให้เกิดทุกข์ หากศิลปินผู้สร้างพระพุทธรูปปฏิมามีการเรียนรู้ศึกษาฝึกปฏิบัติธรรม ก็เป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ผู้สร้างพระพุทธรูปเข้าถึงอารมณ์ธรรมที่มีต่อพระรัตนตรัย เป็นผู้ที่มีสมาธิ มีปัญญาที่ดี รวมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมา เพื่อจะได้นำหลักคำสอนที่ศึกษามาสร้างพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะที่ถูกต้องเป็นไปตามลักษณะของมหาบุรุษลักษณะ สามารถแสดงความรู้สึก ถ่ายทอดอารมณ์ธรรมที่เหนือจากอารมณ์ทางโลก เป็นพระพักตร์ที่แสดงสีหน้าที่มีความสงบมีเมตตา มีปิติ อันส่งผลถึงรูปแบบของพระพุทธรูป

3. ด้านรูปแบบ

3.1 เทคนิคการสร้างที่ลดต้นทุนในการสร้าง ด้วยเทคนิควิธีการหล่อ โดยจะใช้วัสดุ น้อยลง ทำให้พระพุทธรูปปฏิมากรรมมีเนื้อบางลง เนื่องมาจากวัสดุมีราคาสูง ซึ่งทำให้หล่อยากขึ้น ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ผสมกับความปราณีตในเชิงช่างในยุคปัจจุบัน เทคนิคการสร้างที่เหมาะสมกับรูปแบบพระพุทธรูปปฏิมา จึงมีความสำคัญ ศิลปินจึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้านนี้ เพราะเทคนิคการสร้างอาจจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการสร้างพระพุทธรูปได้ การแก้ปัญหาอันเกิดจากคุณสมบัติของวัสดุ เกิดเป็นรูปแบบการสร้างที่เป็นเอกลักษณ์การสร้าง”พระพุทธรูปมหาวิชัยอุตตโมภาส” บนหน้าผาเขาชีจรรย์ มีจุดมุ่งหมายสร้างขึ้นเอถวายเป็นพระราชกุศลในหลวงรัชกาลที่ 9 ครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีเป็นพระพุทธรูปแกะสลักลายเส้น ได้กลายเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของเมืองพัทยา จ.ชลบุรี พุทธศาสนิกชนทั่วโลกอยากมาเยี่ยมชม โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาปรินายกของพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้างถวายเป็นพุทธบูชา โดยได้รับแรงบันดาลใจจาก “พระพุทธรูปนารายณ์” ศิลปะสุโขทัยผสมล้านนา สลักด้วยแสงเลเซอร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ในการก่อสร้างในหลวงรัชกาลที่ 9 มีพระบรมราชวินิจฉัย สรุปลงความว่าควรจะเป็นแบบลายเส้น เนื่องจากเป็นหินปูนที่มีรูพรุน ไม่สามารถสลักแบบนูนสูงแบบพระพุทธรูปในประเทศอัฟกานิสถานได้ แต่ควรจัดสร้างเป็นลายเส้นให้ลึก และสามารถมองเห็นได้จากระยะไกล จึงมีการปิดทองเป็นลายเส้นสีทอง มีลักษณะเป็นประติมากรรมร่องลึกแบบอียิปต์ ซึ่งแตกต่างจากภาพพระพุทธรูปสลักที่ศรีชุมที่ไม่มีแสงเงา

3.2 พัฒนารูปแบบการสร้าง ที่ไม่กระทบต่อแนวคิดทางอุดมคติดั้งเดิม เพื่อสร้างเป็นเอกลักษณ์ในยุคสมัย ดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 7 มีการผสมผสานพุทธลักษณะของพระพุทธรูปแบบคันธาระ คือ มีจีวรวิจิตรระมัดระวัง มีมวยผมเกล้าเป็นเส้น เหนือมวยผม (เกตุมาลา) มีรัศมีรูปเปลวเพลิงตามแบบพระพุทธรูปสุโขทัย โดยสุโขทัยนำเปลวรัศมีของลังกา ซึ่งมีขนาดค่อนข้างใหญ่มาลดขนาด แต่เพิ่มขนาดของอุษณิษะ เกิดเป็นความงามที่ลงตัวพระพุทธรูปปฏิมาทุกชนชาติ มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองตามเผ่าพันธุ์ ให้ดูเป็นทิพย์โดยนำเอาลักษณะของบุคคลสำคัญที่มีบุญญาบารมี อาทิ พระมหากษัตริย์คือต้นแบบของบุคคลผู้มีบุญญาธิการตามอุดมคติ มีพุทธะภาวะ (รู้แจ้ง) มีเมตตา อ่อนโยน ปราศจากความโหดร้าย

3.3 สนับสนุนให้มีการค้นคว้าวิจัย ถึงรูปแบบการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาในอดีต ว่าเพราะเหตุใดจึงทำให้ผู้ชมเกิดสุนทรียภาพ หลังจากเห็นพระพุทธรูปปฏิมา ดังเช่น “พระพุทธรูปชินราช” จ.พิษณุโลก ถึงแม้ว่าจะมีการจำลองขึ้นมาใหม่ ประดิษฐาน ณ วัดเบญจมบพิตร ได้อย่างงดงามแล้ว แต่ก็ยังเปรียบไม่ได้กับองค์เดิม จึงน่าจะมึทัศนียภาพอื่นๆ ที่ทำให้เกิดความงาม องค์ประกอบต่างๆ เช่น ฉากหลัง ความสูงต่ำของฐาน แสงเงาจากหน้าต่าง ล้วนส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าความงาม อันความงามของประติมากรรมแตกต่างจากจิตรกรรม คือ ประติมากรรมต้องสร้างให้สวยในมุมมองโดยรอบ

ทั้งจุดมองด้านหน้าและด้านข้าง รวมทั้งมีการรวบรวมตำราการสร้างพระพุทธรูปในอดีต เกี่ยวกับสูตร การคำนวณสัดส่วนการสร้างพระพุทธรูปที่ทำให้เกิดความงามตามตำราโบราณ มีความอุ่มเอม สงบเย็น สมถะ มีความงามเป็นองค์ความรู้ที่มาจากจิต ความงามของพระพุทธรูปภูมิดังมาจากสวรรค์

3.4 สีสรรของพระพุทธรูปภูมิดัง ตามตำรามหาปริสสลักษณะ พระพุทธรูปเจ้ามีพระฉวีเป็น สีทอง พระพุทธรูปทองคำจึงมีสีสีสรรตรงกับตำรามากที่สุด แต่การสร้างพระพุทธรูปที่มีผิวมันวาว ก็ จะลดการแสดงถึงความงามของปริมาตร บางยุคบางสมัยช่างจึงนิยมที่ทองไม่เงามากนัก เพื่อเพิ่มความรับรู้ ความงาม จะมีการใช้แสงสีเหลือง การใช้ฉัตรกันให้สีฟุ้ง ลดความวูบวาบ ซึ่งอาจจะดูไม่สงบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการสร้างพระประธานในพระอุโบสถ ต้องใช้ความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างปฏิมากรและสถาปนิก ในการออกแบบพื้นที่ จัดวางพระพุทธรูปภูมิดังให้มีความงดงาม สง่างาม สว่าง สงบรวมถึงการออกแบบแสงเงา การเลือกวัสดุที่นำมาสร้างพระพุทธรูป ล้วนส่งผลต่อ การรับรู้คุณค่าความงาม มีการสร้างพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ที่มีความงดงามลงตัว จึงควร ทำการศึกษารูปแบบการสร้างพระพุทธรูปที่มีผู้คนให้การยอมรับว่ามีความงดงาม เพื่อค้นหาสัดส่วน และองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความงาม แบบแบบอย่างให้แก่คนรุ่นหลัง

ประเด็นที่ 2 ในการสร้างพระพุทธรูป ปฏิมากรแต่ละคน มีแรงบันดาลใจในการสร้างแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความงามของพระพุทธรูปภูมิดังอย่างต่อเนื่อง มูลเหตุการสร้าง ล้วนแฝงไปด้วยหลักปรัชญาทางพุทธศาสนา จึงควรศึกษาแนวคิดต่างๆ เพื่อใช้ถอดรหัส แปล ความหมาย ที่ครูช่างในอดีตได้รังสรรค์ขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการถ่ายทอดให้แก่เยาวชนและ ผู้สนใจต่อไป

ประเด็นที่สาม ในสมัยรัชกาลที่ 9 มีระยะเวลาครองราชย์ยาวนานที่สุด มีการสร้างพระพุทธรูป จำนวนมากและมีรูปแบบที่หลากหลาย ปฏิมากรมีอิสระในการสร้างสรรค์งาน มีแนวความคิดสืบสวน การหาความรู้ใหม่ หากได้รับการยอมรับก็จะถือเป็นความก้าวหน้าในแวดวงวิชาการ ควรมีการศึกษา โดยละเอียด แบ่งเป็นช่วงระยะเวลา จะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นประโยชน์เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้าแก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป